

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra bohemistiky

Lexikální prostředky porušující neutralitu v televizním zpravodajství

Lexical Means which Violate Neutrality of Television News

(Magisterská diplomová práce)

Bc. Wendy Zimmerová

Česká filologie – Mediální studia

Vedoucí magisterské diplomové práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím literatury a dalších zdrojů uvedených v bibliografii.

V Olomouci dne 20. dubna 2017

.....

Wendy Zimmerová

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. PhDr. Boženě Bednaříkové, Dr. za odborné vedení magisterské diplomové práce, za cenné rady a podněty.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Lexikální rovina.....	10
2.1. Národní jazyk.....	10
2.2.1. Spisovný jazyk.....	11
2.2.2. Nespisovné útvary národního jazyka.....	11
2.2.3. Poloútvary národního jazyka.....	11
3. Lexikální jednotky podle příznakových vrstev.....	12
3.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů národního jazyka.....	12
3.1.1. Rozdíly územní.....	12
3.1.1.1. Dialekty.....	12
3.1.1.2. Interdialekty.....	12
3.1.1.2.1. Obecná čeština.....	13
3.1.2. Rozdíly sociální.....	14
3.1.2.1. Slang.....	14
3.1.2.2. Profesní mluva (professionalismy).....	15
3.1.2.3. Argot.....	16
3.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	16
3.2.1. Slova zastaralá.....	16
3.2.1.1. Archaismy.....	17
3.2.1.2. Historismy.....	17
3.2.2. Slova nová.....	18
3.3. Lexikální jednotky expresivní.....	18
3.4. Obrazná pojmenování.....	19
3.4.1. Metafora.....	20
3.4.2. Metonymie.....	21
3.4.2.1. Synekdocha.....	22
3.5. Frazémy.....	22
3.5.1. Frazémy hovorové.....	23
3.5.2. Frazémy knižní.....	24
3.5.3. Frazémy žurnalistické.....	24
3.6. Lexikální jednotky podle příslušnosti ke stylovým vrstvám.....	25
3.6.1. Stylová vrstva hovorová.....	25

3.6.2. Stylová vrstva knižní.....	25
3.6.3. Stylová vrstva odborná.....	26
3.6.4. Stylová vrstva umělecká.....	27
3.6.5. Stylová vrstva publicistická.....	27
3.6.5.1. Žurnalistika mluvená a psaná.....	29
4. Zpravodajství.....	31
4.1. Zpravodajský styl a jeho žánry.....	31
4.1.1. Zpráva.....	32
4.2. Kompozice zpráv.....	32
4.2.1. Struktura mluvených zpráv.....	33
4.3. Požadavky na zpravodajství.....	35
4.3.1. Objektivita.....	36
4.3.1.1. Složky objektivity.....	36
4.3.1.1.1. Faktičnost.....	36
4.3.1.1.2. Nestrannost.....	37
4.3.1.2. Vliv objektivity na jazykové ztvárnění.....	37
4.3.1.2.1. Oblast faktičnosti.....	38
4.3.1.2.2. Oblast nestrannosti.....	38
4.3.2. Požadavky na zpravodajství České televize (Kodex České televize).....	38
4.4. Informativní funkce ve zpravodajství.....	40
4.5. Informační kvalita.....	41
4.5.1. Potřeba měření kvality.....	41
4.5.2. Kritéria informační kvality.....	42
4.5.2.1. Relevance.....	42
4.5.2.2. Přesnost.....	43
4.5.2.3. Transparentnost.....	43
4.5.2.4. Věcnost.....	43
4.5.2.5. Vyváženost.....	44
4.5.2.6. Různorodost.....	44
4.5.2.7. Aktuálnost.....	44
4.5.2.8. Srozumitelnost.....	44
4.6. Faktory ovlivňující podobu žurnalistických sdělení.....	46
5. Televizní zpravodajství.....	47
5.1. Vlastnosti televizního zpravodajského příspěvku.....	48

5.2. Televizní zpráva a její druhy.....	49
5.2.1. Zpráva čtená.....	50
5.2.2. Zpráva obrazová.....	50
5.2.3. Zpráva kombinovaná.....	51
5.2.4. Zpráva reportážní.....	51
5.2.5. Televizní zpravodajský rozhovor.....	51
6. Typologie televizního zpravodajství.....	52
6.1. Krátké zpravodajské pořady.....	52
6.2. Hlavní televizní zpravodajská relace.....	52
7. Praktická část.....	54
7.1. Výzkumný vzorek.....	54
7.2. Výzkumné otázky a hypotézy.....	55
7.3. Metodika analýzy.....	56
7.4. Vlastní výzkum.....	57
7.4.1. Výskyt jednotlivých lexikálních jednotek v Událostech.....	59
7.4.1.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů národního jazyka...59	
7.4.1.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	60
7.4.1.3. Lexikální jednotky expresivní.....	60
7.4.1.4. Obrazná pojmenování.....	62
7.4.1.5. Frazémy.....	63
7.4.1.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev.....	64
7.4.2. Výskyt jednotlivých lexikálních jednotek v Našich zprávách.....	68
7.4.2.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů.....	68
7.4.2.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	68
7.4.2.3. Lexikální jednotky expresivní.....	69
7.4.2.4. Obrazná pojmenování.....	71
7.4.2.5. Frazémy.....	71
7.4.2.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev.....	72
7.5. Porovnání výskytu příznakových lexikálních prostředků mezi Českou televizí a TV Barrandov.....	75
7.5.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů.....	75
7.5.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	77
7.5.3. Lexikální jednotky expresivní.....	78
7.5.4. Obrazná pojmenování.....	79

7.5.5. Frazémy.....	80
7.5.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev.....	81
8. Závěr.....	82
Anotace.....	85
Summary.....	86
Seznam literatury.....	87
Seznam tabulek a grafů.....	90

1. Úvod

Zpravodajství je základní činnost, která definuje velkou část žurnalistické práce. Zpravidla vzniká jako výsledek aktivit mediálních profesionálů v rámci mediálních organizací. Kromě zpravodajských redaktorů se na podobě zpráv podílejí editoři, fotografové, kameramani a další aktéři. Zpravodajství je jedním z mála původních příspěvků masových médií ke škále kulturních forem vyjadřování, a právě proto je mu věnována značná badatelská pozornost. Výzkumy zpravodajství se zaměřují např. na logiku výběru událostí do zpráv, analýzu organizační struktury redakcí, vliv a zdroje konfliktů při zpracování zpráv a také na jazyk zpravodajství a výběr lexikálních prostředků.

Jazyk televizního zpravodajství je velmi specifický, skládá se ze zvukové a obrazové složky. Měl by se řídit zásadami spisovného hovorového stylu a využívat jazykových prostředků mluveného projevu. Text má mít jednoduchou a jasnou větnou stavbu, slovo se váže k obrazu a má konstatovat nejdůležitější fakta, jimiž obraz konkretizuje a lokalizuje. Velkou roli zde hrají kadence, tempo a rytmus řeči.

Ačkoliv byla výše zmíněna spisovnost jazyka, často dochází k tomu, že specifický rys žurnalistických komunikátů a osobitost jejich funkce dotvářejí jazykové prostředky nespisovné. Tyto jazykové prostředky pomáhají dotvářet specifický rys žurnalistické komunikace. Žurnalistický styl je tedy založen na spisovném jazyce, ale zároveň je významným zdrojem jeho proměn. V naší magisterské diplomové práci se budeme zabývat právě těmito jazykovými prostředky.

V první části nastíníme teoretická východiska, která budou pro naši pozdější analýzu zásadní. V této části se nejdříve budeme zabývat lexikální rovinou, kde předložíme jazykové prostředky podle příznakových vrstev, u kterých předpokládáme určitý výskyt v televizním zpravodajství. Postupně se budeme zabývat lexikálními jednotkami z nespisovných útvarů národního jazyka, lexikálními jednotkami podle časové platnosti, dále lexikálními jednotkami expresivními, obraznými pojmenováními, frazémy a nakonec lexikálními jednotkami podle stylových vrstev.

Druhá kapitola této části bude zaměřena na zpravodajský exkurz. Zaměříme se na definici zpravodajství obecně, kompozici zpráv či zpravodajský styl a jeho žánry. Budeme rovněž definovat požadavky na zpravodajství, které by zpravodajství mělo mít, ale ne vždy bývají splněny. Následně předložíme úryvky z *Kodexu České televize*, ve kterém jsou přímo definovány požadavky na zpravodajství. Dále se budeme zabývat

informativní funkcí ve zpravodajství a s tím související informační kvalitou. Jednu podkapitolu rovněž věnujeme televiznímu zpravodajství, v níž vymežíme televizní zprávu a typologii televizního zpravodajství (krátké zpravodajské pořady versus hlavní televizní zpravodajské relace).

Praktická část naší práce bude zahrnovat analýzu jazykových prostředků v televizním zpravodajství. Jako výzkumný vzorek jsme vybrali hlavní zpravodajské relace veřejnoprávní České televize a komerční TV Barrandov v období od 1. 11. 2016 do 30. 11. 2016. V daném období jsme náhodně zvolili deset zpravodajských relací z každé televizní stanice. Samotná analýza bude představena ve dvou kapitolách. V té první budou postupně pomocí tabulek a konkrétních příkladů představeny jednotlivé lexikální prostředky s potenciálem porušit neutralitu, jejich výskyt v promluvách moderátorů, redaktorů a průměrný výskyt na jednu relaci. V této kapitole budou výše zmíněná televizní média analyzována zvlášť. Druhá kapitola bude pojata jako komparace výsledků výše zmíněného lexika mezi televizí veřejnoprávní a komerční.

Výsledkem našeho výzkumu bude analýza vybraných zpravodajských textů z daného období s přihlédnutím ke stylově příznakovému lexiku, které se v těchto zpravodajských relacích objevilo.

2. Lexikální rovina

2.1. Národní jazyk

Národní jazyk představuje soubor integrovaných výrazových prostředků, který tvoří všechny regionální, sociální a funkční podoby jazyka, jež slouží příslušníkům národa k pokrytí komunikačních potřeb, a to v pohledu synchronním i diachronním. V jazykovědě v souvislosti s národním jazykem mluvíme o jazykových útvarech, jimiž se národní jazyk projevuje.

Stylistika současné češtiny jazykový útvar definuje jako „jazykovou strukturu s jednou nebo několika funkcemi. Jazyková struktura je množina vztahů mezi jazykovými jednotkami a funkcí této struktury se rozumí sepětí významu a formy při sledování komunikačního cíle.“¹

Český národní jazyk představuje široký soubor výrazových prostředků, na který lze nazírat jak z hlediska lingvistického, tak z hlediska komunikačního s ohledem na to, jaké typy komunikačních potřeb plní. Celek dnešního českého jazyka je soubor funkčně diferencovaných útvarů. Tyto útvary jsou relativně autonomní, ale jejich hranice nejsou ostré.²

Formy existence národního jazyka jsou buď tvořeny úplnou jazykovou strukturou (strukturní útvary), nebo jsou charakterizovány specifickým lexikem, aniž by měly vlastní strukturu v jiných jazykových rovinách (nestrukturní útvary, poloútvary). Základem jazykové situace je několik různě stabilizovaných strukturních jazykových útvarů, jež jsou v dichotomickém stavu spisovnost – nespisovnost.³

¹ ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 36.

² KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 193.

³ Viz *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 193.

2.2.1. Spisovný jazyk

Spisovný jazyk je nejdůležitější útvar národního jazyka, který jako jediný opírá svou stabilitu o kodifikaci.⁴ Po stránce strukturní se spisovná čeština vyznačuje bohatou variabilitou jazykových prostředků, která se zakládá na celé kulturní tradici českého národního života a vyvíjí se v souladu s potřebami naší společnosti. Vůči ostatním útvarům národního jazyka představuje spisovná čeština útvar prestižní, neboť slouží oficiální komunikaci a užívá se ho v záležitostech národní kultury duchovní a hmotné, tedy při sledování vyššího komunikačního cíle. Ostatní útvary se jeví ve veřejné komunikaci vůči spisovné češtině jako útvary neprestižní.

Součástí spisovného jazyka je hovorová vrstva spisovných jazykových prostředků. Hovorová čeština je zbavena „knižních“ dublet, podob a konstrukcí a plní dvojí funkci. Jednak je nástrojem dorozumívání těm občanům, kteří užívají výhradně spisovného jazyka, jednak funguje jako nástroj běžného dorozumívání. Je tedy jednou ze strukturních náplní běžné mluvy.⁵

2.2.2. Nespisovné útvary národního jazyka

Dialekty a interdialekty jsou nespisovné útvary národního jazyka, které představují útvary strukturní se specifíčnostmi v celém systému jazykových prostředků, lexiku i v gramatice.⁶

2.2.3. Poloútvary národního jazyka

Kromě strukturních útvarů v češtině rozlišujeme ještě poloútvary, které se týkají pouze slovní zásoby a lexika. Z hlediska sociálního se jako poloútvary vyčleňují slang, profesní mluva (profesionalismy) a argot.⁷

⁴ *Stylistika současné češtiny* definuje kodifikaci jako společensky závazné institucionalizované stanovení uzlových prvků spisovné jazykové normy v soudobých slovnících, mluvnících a jazykových příručkách.

⁵ Viz KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 36–40.

⁶ Viz podkapitola 3.1.1, s. 12.

⁷ Viz podkapitola 3.1.2., s. 14.

3. Lexikální jednotky podle příznakových vrstev

3.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů národního jazyka

3.1.1 Rozdíly územní

3.1.1.1. Dialekty

Dialekty považujeme za tradiční teritoriální nespisovné útvary národního jazyka, které jsou určeny vztahem k jiným teritoriálním útvarům a k jazyku národnímu. Spolu se spisovným jazykem tvoří dialekty krajní póly na stratifikační ose jazyka. Ve vztahu ke svému protipólu (tj. ke spisovnému jazyku) je dialekt v *Encyklopedickém slovníku češtiny* definován jako „útvary se svébytnou strukturou a jednolitou tuhou normou, omezený na mluvenou neveřejnou (soukromou) spontánní komunikaci.“⁸

Dialekty jsou obrazem vývoje národního jazyka. S vývojem jazykových společenství a se změnou společenských a ekonomických podmínek pozvolna zanikají mnohá jejich úzce lokální specifika a formují se (nestrukturní) interdialekty, v nichž se odrážejí i vývojové tendence, které mohou ovlivňovat konstituování normy.

3.1.1.2. Interdialekty

Interdialekty jsou nestabilizované útvary národního jazyka, které představují poslední vývojové stadium u tradičních teritoriálních dialektů. Tyto dialekty v důsledku vzrůstajících společenských kontaktů, či sjednocování životních zájmů obyvatel, ztrácejí svou specifikou. Postupně se tak zbavují výlučných, nápadných znaků a vzájemně se sblížují.

Dnes interdialekt představuje základ městské mluvy, zejména na většině území Moravy a Slezska. Nejrychleji se interdialekt šíří ve slovní zásobě, kdy výrazy úzce regionalizované bývají nahrazeny slovy užívanými v širší oblasti.⁹

Postavení interdialektu v hierarchii variet národního jazyka je dáno rozsahem jeho územního rozšíření. Skutečně nadnářeční varietou je obecná čeština, zformovaná ve středočeském nářečním základě nivelizací lokálních nářečních českých znaků.¹⁰

⁸ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 109.

⁹ Tamtéž, s. 183.

¹⁰ Viz KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 42.

3.1.1.2.1. Obecná čeština

Obecná čeština bývá vymezována jako nespisovný útvar interdialektické povahy s výraznými rysy středočeskými. *Encyklopedický slovník češtiny* uvádí dva výklady tohoto pojmu. Na jedné straně je ve starší lingvistice obecná čeština synonymem k lidovému jazyku, tj. jazykovému projevu praktického denního sdělování. Druhý výklad obecnou češtinu charakterizuje jako „spontánní mluvený jazyk soukromé a poloveřejné komunikace, regionálně i sociálně málo příznakový, který se z pozice jedné z nestandardních forem češtiny dostává do postavení jejího substandardu“.¹¹

V dnešní době obecná čeština zaujímá v komunikaci postavení, které dříve náleželo pouze spisovnému jazyku. Je užívána mluvčími znalými spisovného jazyka i v projevech mimo soukromou sféru. Její sociální příznak se tímto oslabuje.

Obecná čeština zprostředkovaná médii, v nichž se užívá v pořadech se zvýšeným kontaktem s diváky, je pasivně vnímána na celém teritoriu, rozšiřuje své hranice a může působit i jako mluvní vzor mimo Čechy a tím ztrácí i příznak regionální.

Pásmo přechodu mezi spisovným jazykem a obecnou češtinou je plynulé a v konkrétních projevech dochází ke střídání obou kódů (code switching), eventuálně i k jejich míšení. Jednotlivé obecněčeské prostředky přispívají výraznou měrou k utváření komunikátu jako „živě mluveného“ a neveřejného, neoficiálního či privátního.¹²

¹¹KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 81.

¹²KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 43.

3.1.2. Rozdíly sociální

Při dorozumívání lze používat specifické lexikální prostředky, které jsou usouvztažněné gramatickými zákonitostmi spisovného jazyka, obecné češtiny nebo jiných interdialektů. Z hlediska sociálního aspektu se při komunikaci ze slovní zásoby českého jazyka vyčleňují tyto poloútvary: slang, profesionalismy (profesní mluva) a argot.

3.1.2.1. Slang

Podle *Encyklopedického slovníku češtiny* je slang „svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře“.¹³

Podle *Stylistiky současné češtiny* je hlavním principem slangu postup pojmenovací na základě podobnosti, tedy metafora.¹⁴ Slang využívá také zvukových prostředků, jako je intonace,¹⁵ tempo¹⁶ či dynamika řeči. Tento poloútvár národního jazyka se také rychle mění a podle místa se markantně liší. Slangová vyjádření vznikají nezřídka jako synonyma k vyjádřením běžným, úředním, nociónálním apod. Jinak řečeno konotují kvality mimořádnosti, neoficiálnosti, emocionálnosti či důvtipu.¹⁷

Zájem o slangy je motivován také skutečností, že mnohé slangové výrazy pronikají do vyjadřování veřejného, nejčastěji odborného a publicistického. Protože

¹³ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 405.

¹⁴ Metafora je užití slova nebo slovního spojení v přeneseném, nevlastním, posunutém významu na základě podobnosti. (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002)

¹⁵ Intonace se v užším smyslu chápe jako komplexní modulace souvislé řeči, soubor změn ve výšce, síle a tempu. (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002)

¹⁶ Tempo je prozodická vlastnost řeči založená na rychlejším nebo pomalejším průběhu výpovědi. (Lotko, 2003)

¹⁷ KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 47.

jsou slangy z hlediska jazykové správnosti více či méně nežádoucí, dochází k určitému napětí mezi slangy na straně jedné a spisovným jazykem na straně druhé.¹⁸

Podle Hubáčka¹⁹ slangové názvy klasifikujeme na základě aplikace některých kritérií, kterými jsou např. povaha prostředí a motivace, míra nespisovnosti, stáří, expresivita, forma, pojmenovávací postup a tvoření. Z výše zmiňovaných je základním kritériem povaha slangového prostředí.

V odborné literatuře lze také najít rozlišování slangu na slang v užším pojetí (tzv. nižší slang) a profesionalismy, respektive profesní mluvu (tzv. vyšší slang).

3.1.2.2. Profesní mluva (professionalismy)

Profesní mluva bývá označována jako pracovní slang. Představuje tzv. vyšší slang, který silně proniká do projevů veřejných či polooficiálních. Ve *Stylistice současné češtiny* je profesní mluva definována jako „zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků určité skupiny zaměstnanců, kteří při práci nebo při výkonu služby užívají termínů nebo terminologických spojení beze zření k jejich spisovnosti, a to pouze pro jejich spolehlivou jednoznačnost v daných pracovních souvislostech a pro jejich jazykovou úspornost“.²⁰

Professionalismy jsou tedy nespisovné názvy terminologické povahy, které jsou motivovány především věcnými důvody, jako je jazyková ekonomie, jednoznačnost a mobilnost v mluvené komunikaci, jsou také nociónální a jen omezeně mají synonyma. Jejich častou motivací je potřeba pojmové diferenciaci. Professionalismy se pojmenovací motivací odlišují od slangu a některé pronikají do spisovného jazyka a zásobují terminologii oborů. Charakter profesionalismů mají také výrazy terminologické povahy v nově vznikajících oborech.

Těžiště profesionalismů je jejich specifické pojmenování a ekonomicky podmíněná automatizace vyjadřování. Profesní mluva má jako celek některé komunikační kvality: stereotypnost, netvůrčí ráz vyjadřování, automatizovanost, opření o vyjadřovací modely a jejich soustavné vyhledávání, nezřídka i tendence k vyjadřovací exkluzivnosti.

¹⁸ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 8.

¹⁹ Tamtéž, s. 8.

²⁰ KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 45.

Pochybnosti o spisovnosti profesních výrazů spočívají v jejich nejednoznačnosti mimo vymezené pracovní prostředí: např. *chemička* ve významu chemického závodu. U některých výrazů dochází k překračování kodifikované spisovnosti mírou jejich odborné exkluzivnosti.²¹

3.1.2.3. Argot

Pojmem argot se tradičně označuje tajná mluva izolovaných skupin občanů původně ze sociálního podsvětí. Předpokladem vzniku argotu je jistá kolektivní solidarita společenské skupiny, stejné záměry, cíle a zájmy. Ty však mají zůstat veřejnosti díky specifickému vyjádření utajeny.²²

Druhotně a záměrně pronikají starší argotické výrazy do stylizace uměleckých textů. Původní záměr argotu, kterým bylo utajení sémantiky výrazu, se tak jeho zveřejněním zcela setřel, např. *prachy* (peníze). Především v argotu (ale i ve slangu či profesní mluvě) se uplatňuje přejímání z cizích jazyků. V argotu to mimo jiné souvisí se snahou vytvářet slova obecně nesrozumitelná.²³

3.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti

Podle časových příznaků se ve slovní zásobě vydělují dvě příznakové vrstvy stojící na periférii lexikálního systému: slova zastaralá a slova nová.

3.2.1. Slova zastaralá

Jako slova zastaralá označujeme ta pojmenování, kterých se v soudobých projevech přestalo užívat nebo která jsou z užívání vytlačována. Tato slova však v jazyce mohou být ještě využita, např. pro potřeby zvláštního vyjádření, z důvodů věcných, stylistických či expresivních.

Podle věcných hledisek i podle jazykových znaků formálních a významových vydělujeme uvnitř vrstvy zastaralých slov archaismy a historismy.²⁴

²¹ Viz KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*, 1997, s. 45.

²² Tamtéž, s. 47–48.

²³ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 56.

²⁴ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: čebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství), s. 41.

3.2.1.1. Archaismy

Encyklopedický slovník češtiny definuje archaismus z hlediska stylistiky jako „jazykový prostředek (slovní tvar, slovo, syntaktickou konstrukci atp.), který zcela vyšel z užívání, příznakový svou vázaností na starší stav jazyka, vědomě oživovaný a užívaný ve speciálních slohových funkcích“.²⁵

Archaismy lze dělit podle postupu zastarávání, z hlediska významového nebo podle jazykové struktury. Podle postupu zastarávání rozlišujeme slova zastarávající a zastaralá, mezi kterými je rozdíl v míře stárnutí. Zastarávající jsou např. *dospělec*, *funebrák*, *avizo* či *hojič*; zastaralá pak např. *bradýř* (holič). Z významového hlediska se archaismy vyskytují v různých tematických oblastech a pro pojmenování rozmanitých skutečností, vlastností a dějů, např. mezi spojkami (*anžto*). Podle jazykové struktury se pak rozeznávají archaismy lexikální, hláskové, slovtvorné a sémantické.²⁶

3.2.1.2. Historismy

Historismus je slovo nebo slovní spojení zaniklé, označující s minulostí spjaté reálie a jevy. Jako stylově neutrální se historismy užívají v odborných textech, historických dílech či pamětech. Mimo okruh těchto textů jsou hodnoceny jako prostředky stylově zabarvené. Na rozdíl od archaismů nemívají v současné češtině synonyma.

Jelikož historismy souvisejí se způsobem společenského života dané doby, je pro ně příznačné seskupování do různých věcných okruhů. Tyto tematické okruhy např. tvoří názvy související s určitou historickou epochou. Dílčí věcné okruhy pak představují např. názvy starých zbraní (*sudlice*, *houfnice*), názvy peněz (*groš*, *tolar*, *dukát*), názvy řemeslníků a zaměstnání (*mečíř*, *platněř*, *psář*).²⁷

²⁵ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 45.

²⁶ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: čebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství), s. 41–42.

²⁷ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 166.

3.2.2. Slova nová

Encyklopedický slovník češtiny charakterizuje nové slovo neboli neologismus jako „lexikální jednotku, která se ve vztahu k existujícím jednotkám slovní zásoby současného jazyka vyznačuje novostí, a to jak z hlediska vzniku, tak z hlediska funkčního“.²⁸

Neologismy vznikají z potřeby pojmenovat nové věci či jevy i z potřeby nahradit dosavadní výrazy prostředkem přesnějším nebo výraznějším. Často bývají výsledkem spontánního tvoření. Neologismy vznikají ve všech komunikačních sférách a útvarech národního jazyka. Nejdříve jsou užívány menším okruhem uživatelů, někdy jen jediným autorem. Postupně se šíří, a jakmile vejdou do obecného užívání, ztrácí příznak novosti, začínají se vyskytovat ve větší frekvenci a stávají se platnou součástí lexikálního systému (např. *chlebáněk, sjetina, zviditelnit, zohlednit*).²⁹

3.3. Lexikální jednotky expresivní

Podle *Encyklopedického slovníku češtiny* se expresivita chápe jako „pragmatická složka významu příslušného výrazového prostředku, daná postojem mluvčího. U konkrétních výrazových prostředků se může mluvit o existenci expresivního příznaku.“³⁰

Záměrným a funkčním uplatněním expresivních/emocionálních výrazů může být zvýrazněno persvazivní působení žurnalistické komunikace: „Výskyt emoce ve vyjadřování působí na city adresátů, ovlivňuje jejich myšlení a podporuje přesvědčovací a formativní působení textu. Expresivní výrazy bývají někdy uvedeny v uvozovkách, a to zvláště ty, jichž je užito nečekaně nebo se vyskytují na pozadí textu s jinými stylovými příznaky, například při uplatnění nespisovných expresiv v oficiální spisovné komunikaci. Uvozovky dávají najevo uvědomělý autorův postoj k povaze stylu a zdůrazňují záměrnost užití zvoleného výrazu.“³¹

²⁸ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 284.

²⁹KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 95.

³⁰ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 131.

³¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 233.

Jaroslav Zima ve své studii *Expresivita slova v současné češtině*³² rozlišuje trojí typ slovní expresivity: inherentní, adherentní a kontextovou. U slov inherentně expresivních poznáme jejich expresivní charakter i bez kontextu. Jejich expresivnost je neoddělitelnou součástí významu, souvisí často s jejich hláskovou podobou a velmi často i s typickou podobou slovtvornou (*spinkat, kruťák, kraťas, hubeňour, každyčký*). Většina slov však znaky expresivity ve svém základním významu nemá, jsou tudíž neutrální a vyjadřují věcné pojmy jako odraz skutečnosti. Expresivními se však mohou stát. Zatímco v určitém kontextu si zachovávají svůj základní (neutrální) význam, v jiném kontextu mohou nabýt znaků expresivních. Dochází zde k významovému větvení slova, jež má vedle svého významu věcného i další význam či významy expresivní. Tento typ expresivity se nazývá adherentní (např. *robotu* = těžká práce; *otukávat něco* = předběžně zjišťovat, zkoumat). Zatímco tyto dva typy expresivity jsou součástí systému jazyka, expresivita kontextová je pouze jevem stylistickým. Slovo v tomto případě může působit expresivně, aniž se jeho význam změní. Expresivita je zde způsobena interferencí dvou stylistických vrstev, jinými slovy se slovo kontextově expresivní nápadně odlišuje od svého jazykového okolí.

3.4. Obrazná pojmenování

Obrazná pojmenování tvoří důležitou součást stylové vrstvy umělecké, avšak současně se objevují i ve stylové vrstvě publicistické. Podle Hubáčka „účinnost těchto jazykových prostředků nezáleží jenom na jejich volbě, ale i na tom, jaké pozadí pro jejich uplatnění vytvoří ostatní text konkrétního díla“.³³

V žurnalistických textech se obrazná pojmenování objevují také v žánrech a útvarech nebeletristických, čistě zpravodajských a v útvarech analytické publicistiky. Podle Minářové obrazná vyjádření v žurnalistické komunikaci slouží „nejen k naplnění své funkce informativní, ale například v tisku poutají čtenářskou pozornost a dodávají jazykovému projevu živosti a naléhavosti. Užitím obrazného vyjádření nedochází jen k pouhému konstatování sdělovaného, ale právě prostřednictvím obrazů

³² ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, s. 10.

³³ HUBÁČEK, Josef. *Učebnice stylistiky pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 92.

jsou odhaleny i projevy kladného nebo záporného vztahu autora k obsahu sdělení a projev nabývá větší působivosti.³⁴

Mezi základní obrazná pojmenování patří metafora, metonymie a synekdocha.

3.4.1. Metafora

Příruční mluvnice češtiny metaforu definuje jako „pojmenování skutečnosti prostřednictvím výrazu primárně označujícího skutečnost něčím podobnou, např. *mandle* (v krku) podle názvu tvarově podobného semena mandloně. Společný znak nemusí být vždy znakem podstatným, bývá však znakem nápadným.“³⁵

Metaforika obrazných vyjádření publicistického stylu nebývá složitá a lze ji, na rozdíl od metafory umělecké, jednoznačně dešifrovat. Příkladem může být spojení *mnoho rukou* a *les* jako představa velkého množství stromů dalo vznik spojení *les rukou* (*zvedl se les rukou s vatikánskými vlaječkami*). Obrazná vyjádření jsou často spojena s personifikací.³⁶ Příkladem mohou být spojení *lesy žalují*, *čísla hovoří jasnou řečí*, *nová technika má slovo* a další, která uvádí *Stylistika současné češtiny*³⁷. Hojný výskyt má také spojení výrazů náležejících svou sémantikou do jiné komunikační sféry, čímž dochází k nečekanému ozvláštňení textu (*kolotoč spekulací*, *režiséři ekonomiky*, *budova míru*, *lidské zdroje*, *finanční injekce*, *daňový ráj*, *politický folklor*).

Stylistika pro žurnalisty uvádí vedle metaforických přirovnání ještě přirovnání prostá, která se nejčastěji pojí se spojkou *jak*, *jako*, řídčeji s pomlčkou. Např. *volby dopadly tak, jak dopadly*; *hlasovali jak spráskaní psi*, *protože museli sklopit uši*; *rána jak od kata*; *nešvar vybuchelý jako plevel*; *prasečí chřipka – mediální bublina*; *autobusy odjížděly jako na běžícím pásu*.³⁸

³⁴ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 201.

³⁵ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 97.

³⁶ Personifikace se chápe jako spojení neživého činitele s činností nebo vlastností příznačnou pro živé tvory. (Minářová, 2011)

³⁷ KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 183.

³⁸ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 206.

Minářová³⁹ dále upozorňuje na fakt, že časté užití obrazných vyjádření vede k jejich lexikalizaci a některá ustalující se spojení pak už volně přecházejí k frazeologii. V *České lexikologii*⁴⁰ je tento typ metafory chápán jako „metafora lexikalizovaná uzuální, jejichž přenesenost už nabyla, popř. nabývá společenské hodnoty. Tyto metafory jsou buď součástí významových užití (*balvan ledu – kus*), nebo vytvářejí sekundární významy polysémických lexémů (*hlava šroubu, koruna stromu*).“

3.4.2. Metonymie

„Metonymie vzniká přenesením pojmenování na skutečnost, která je s původní skutečností spjata nějakou prostorovou, časovou, kvalitativní, funkční, příčinnou a jinou souvislostí, či soumezností.“⁴¹ Na rozdíl od metafory, která vzniká přenesením významu na základě vnější podobnosti (tvaru, barvy, funkce aj.), se u metonymie význam přenáší na základě souvislosti věcné (vnitřní). Metonymie si také zachovává primární význam přenášeného pojmenování, pouze ho zasouvá do pozadí.

Encyklopedický slovník češtiny uvádí jako běžný příklad metonymií, která je vybudována na souvislostech místních: např. název obce se přenáší na její obyvatele nebo na skupiny lidí, kteří obec nějak reprezentují (*Kroměříž žije výstavami; Karlovy Vary vítají hosty filmového festivalu*), název instituce nahrazuje explicitní pojmenování jejích členů (*Pedagogická fakulta projednala vědecký plán*).⁴²

Příruční mluvnice češtiny upozorňuje také na některé „ustálené modely kontextové metonymie: např. záměna autora a díla (*číst Čapka, hrát Fibicha*), v publicistickém stylu pak častá záměna jména místa a vlády (*Praha rozhodla, Londýn navrhl* apod.), případně místa a rozhlasové stanice (*Londýn hlásil*) apod.“⁴³

³⁹ MINÁŘOVÁ, Eva. Obrazná vyjádření ve stylu publicistickém. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 23.-27.8.1993. 1.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1995, s. 182.

⁴⁰ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985, s. 109.

⁴¹ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 98.

⁴² KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 263.

⁴³ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 99.

Ve svém příspěvku *Obrazná vyjádření ve stylu publicistickém* Minářová dodává, že „některá metonymická spojení vytvářejí ta substantiva a adjektiva v atributu, která svým lexikálním významem náležejí do jiné komunikační sféry. Metonymický charakter mají také rozmanitá epiteta, např. *dopravní mraveniště, jepičí posty*.“⁴⁴

Filipec a Čermák⁴⁵ k metonymii řadí také symbol, tj. označení konkrétního předmětu, který je konvenčním znakem abstraktního pojmu. Dokladem mohou být *srp a kladivo, kalich husitství, holubice míru* apod.

3.4.2.1 Synekdocha

Synekdocha je považována za zvláštní typ metonymie, zakládající se nejčastěji na vztazích části a celku. Pojmenování části se pak přenáší buď na celek,⁴⁶ např. *kolo* (součást – jízdní kolo), nebo se pojmenování celku přenáší na část,⁴⁷ např. *angrešt* (rostlina – plod).⁴⁸

3.5. Frazémy

Příruční mluvnice češtiny definuje frazém jako „ustálenou kombinaci alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě na několik málo dalších)“.⁴⁹

⁴⁴ MINÁŘOVÁ, Eva. *Obrazná vyjádření ve stylu publicistickém*. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 23.-27.8.1993. 1.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1995, s. 181.

⁴⁵ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985, s. 110.

⁴⁶ Pars pro toto.

⁴⁷ Totum pro parte.

⁴⁸ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 99.

⁴⁹ Tamtéž, s. 71.

U frazémů, ale také u parémii,⁵⁰ které se v žurnalistice rovněž objevují, lze sledovat probíhající dynamiku žurnalistické jazykové komunikace. Frazémy a parémie jsou totiž jejím odrazem a zároveň dokladem znalosti jazyka.⁵¹

Vedle termínu frazém se setkáváme s pojmem idiom, který charakterizuje významovou stránku frazeologické jednotky, zatímco frazém stránku formální.

Pro styl současných žurnalistických textů je příznačné užití frazeologických, idiomatických a paremiologických jednotek všech známých a běžných typů. Sporadicky se vyskytují pouze frazémy a idiomy kolokviální a slangové. Charakteristickým rysem je koexistence frazémů zcela stylově protikladných. Objevují se tradiční frazémy lidové, současně také knižní (označované někdy jako literární), kulturní (z nichž mnohé mají původ v antické slovesnosti nebo v Bibli), popřípadě frazémy jinojazyčné.⁵²

3.5.1. Frazémy hovorové

Jsou nejrozšířenějším typem frazémů. Někdy jsou označovány jako frazémy lidové a kolokviální. Podle Minářové⁵³ jsou to frazémy vlastní spontánní běžné mluvené komunikaci hovorové, dialektové, interdialektové a obecně české. Druhotně se však objevují i v komunikaci oficiální nebo polooficiální.

Tyto frazémy mají převážně původ v lidové frazeologii a v širším pojetí k nim můžeme řadit rčení, přísloví či pořekadla. Nejčastěji užívané jsou pak frazémy s komponenty *být, mít, jít, dělat, udělat*, např. *být trnem v oku, být na dně, mít volnou ruku, mít pevné nervy, jít jako na drátkách, jít do tuhého, dělat (něco) k obrazu svému, dělat čáru přes rozpočet*.

Dalšími příklady mohou být i jiné slovesné komponenty, např. *usnout na vavřínech, dívat se růžovými brýlemi, bránit se zuby nehty, chlubit se cizím peřím, žít na vysoké noze, nechat si zadní vrátka* aj. Za slangová, či původně argotická lze považovat spojení *mít na háku, vydat se všanc, dostat padáka*. Výskyt těchto frazémů je omezený svou četností, avšak opakuje se v mluvené žurnalistické komunikaci a v textech se sportovní tematikou.

⁵⁰ Přísloví, pořekadla, úsloví.

⁵¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 213.

⁵² Tamtéž, s. 213.

⁵³ Tamtéž, s. 213.

Ve stylu zpravodajském a publicistickém se v hojné míře setkáváme s ustáleným spojením substantiva se shodným nebo neshodným atributem. Některá tato spojení jsou již přijímána jako bezpříznaková, stylově neutrální. K těmto ustáleným spojením patří např. *začarovaný kruh*, *horká jehla*, *kámen úrazu*, *železná opona*, *špinavé peníze*.⁵⁴

3.5.2. Frazémy knižní

Jako frazémy knižní (někdy též označovány jako kulturní) se označují frazémy literární spjaté s náboženskou tematikou (biblismy), či frazeologická spojení vážící se k antice nebo ke klasické literatuře. Příznak knižnosti však mnohé tyto frazémy ztrácejí, a to kvůli narůstající frekvenci užití a časté opakovanosti (např. *živná půda*, *bludný kruh*).

V žurnalistických textech se často objevují tyto kulturní frazémy: *být hybnou pákou (něčeho)*, *hrát úlohu (hrát roli)*, *spatřit světlo světa*, *sysifovská práce* atd. Od devadesátých let se v hojnější míře objevují vyjádření s biblismy: *obětní beránek*, *jablko sváru*, *vstát z mrtvých*, *nést trnovou korunu* aj. Z antické mytologie se v žurnalistice uplatňují následující spojení: *trojský kuň*, *Damoklův meč*, *Gordický uzel* či *Achillova pata*.⁵⁵

3.5.3. Frazémy žurnalistické

Jako frazémy žurnalistické označujeme taková „zautomatizovaná frazeologická spojení vzniklá na půdě žurnalistiky – zpravodajství i publicistiky nebo v oblasti politického, ekonomického, bankovního, obchodního nebo veřejného a společenského života nebo i v profesní sféře a publicistika jich maximálně využívá“.⁵⁶ *Slovník spisovného jazyka českého* pak některé starší fráze označuje jako publicismy (např. *vstoupit do dějin*, *vyprodukovat něco*).

Mnohé ustálené fráze jsou staršího data, avšak v publicistice neustále přetrvávají, jelikož si je vynucuje stále se opakující situace a potřeba vyjádřit tutéž skutečnost. Příkladem takových frází je např. *obrátit kolo dějin*, *být předmětem (širokého) zájmu*, *konkurovat úspěchem*, *naplňovat program*, *být* nebo *stát se*

⁵⁴ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 213–215.

⁵⁵ Více viz tamtéž, s. 215–216.

⁵⁶ Tamtéž, s. 216.

předmětem širokého zájmu, završit úkoly. Častá jsou rovněž ustálená spojení substantiva s jeho shodným atributem, např. *zorný úhel, klíčový význam, palčivý problém, živná půda, očitý svědek, vzájemné porozumění.* Patří sem i frazémy vzniklé bezprostředně po roce 1989, např. *sametová revoluce* (původně obrazné vyjádření, nyní už povědomí terminologické), *politická scéna, politické spektrum, politické struktury, začlenění do evropských struktur, politický subjekt, železná opona, stávková pohotovost* (už charakter termínu), *vstoupit do Evropy* aj.⁵⁷

3.6. Lexikální jednotky podle příslušnosti ke stylovým vrstvám

Podle slohových příznaků dělíme lexikum na vrstvu hovorovou, knižní, odbornou, publicistickou a uměleckou.

3.6.1. Stylová vrstva hovorová

Do lexikální hovorové vrstvy patří pojmenování užívaná v projevech mluvených, ve kterých jsou prostředky základními a nepocítují se jako příznakové. „V hovorové vrstvě se vyděluje část spisovná a nespisovná,⁵⁸ složená z interdialektů a slangů, které sem pronikly obecným rozšířením. Pronikání stále postupuje, takže hranice mezi hovorovou vrstvou na jedné straně a interdialekty a slangem na druhé nejsou pevné. Důsledek prostupování těchto vrstev se pak projevuje v tom, že se slova pocítují jako hovorová i jako obecná nebo slangová, např.: *moc, činžák, domáknout se něčeho, dodávka* aj.“⁵⁹

3.6.2. Stylová vrstva knižní

Knižní slova jsou primárně vázána na jazyk psaný, avšak objevují se i v mluvených projevech. Vyskytují se ve všech stylových oblastech s výjimkou oblasti hovorové. Tyto jazykové prostředky se vždy pocítují jako příznakové a podržují tento svůj ráz v každém kontextu. Knižní slova mohou mít příznak zastaralosti, ale neslučují se s neologizací.

⁵⁷ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 216–217.

⁵⁸ Viz výše.

⁵⁹ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 30.

Hauser⁶⁰ dále uvádí, že příznak knižnosti těchto slov vystupuje ve srovnání se synonymními prostředky neutrálními nebo hovorovými. Tak proti sobě stojí slovo knižní a neutrální, např. *odvětití – odpovědět, pěti – zpívat, vatra – oheň, záhy – brzy* aj. Mezi prvky neutrálními a knižními je plynulý přechod a vývoj těchto slov postupuje v obou směrech (patrné je to v posunu slov cizích).

3.6.3. Stylová vrstva odborná

Pojmenování užívaná v odborném stylu tvoří zvláštní stylovou lexikální vrstvu. Tato pojmenování nazýváme odbornými názvy nebo termíny a jejich souhrn odborným názvoslovím, terminologií. Podle *Encyklopedického slovníku češtiny*⁶¹ je jednou ze základních vlastností termínu spisovnost, jelikož se většina odborných textů realizuje ve spisovném jazyce.

K dalším vlastnostem terminologie patří:

- ustálenost,⁶²
- systémovost,⁶³
- přesnost a jednoznačnost,⁶⁴
- nosnost,⁶⁵
- ústrojnost.⁶⁶

Hauser jako nejzávažnější požadavek uvádí jednoznačnost, která podle něj souvisí přímo s požadavkem maximální určitosti vědeckého vyjadřování: „Ideálně tomuto požadavku vyhovuje termín absolutně jednoznačný, který označuje pouze jednu skutečnost. Tomu odpovídají z termínů domácího původu např. *citoslovce, zájmeno, sloveso, podmět, obratník, kysličník, okvěti, prvohory*, z termínů cizích

⁶⁰ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 32.

⁶¹ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 488.

⁶² Vlastnost, která zajišťuje bezporuchovost odborné komunikace.

⁶³ Míra, do jaké daný termín zapadá do systému terminologie daného oboru a do jaké odráží systémové sepětí termínů daného oboru.

⁶⁴ Termín má pojmový význam, který je definován, a má být jednoznačný, alespoň v rámci terminologie příslušného oboru, popř. oborů souvisejících.

⁶⁵ Schopnost termínu být východiskem při tvoření termínů dalších.

⁶⁶ Struktura termínu má být v souladu se zákonitostmi a pravidly jazykového systému.

infinitiv, laser, radar, vitamín, tetanus. Absolutně jednoznačných pojmenování je však v jazyce málo, proto se v terminologii vystačí s jednoznačností relativní. To znamená, že odborný název je jednoznačný uvnitř příslušné terminologie, např. *předložka* označuje v mluvnici slovní druh, jiný význam tu nemá.⁶⁷

3.6.4. Stylová vrstva umělecká

Slova charakteristická pro užívání v uměleckém stylu se nazývají poetismy. Jde o nepříliš rozsáhlou lexikální vrstvu, jejíž vznik a užívání jsou spjata s uměleckými osobnostmi a směry. Podle *Encyklopedického slovníku češtiny*⁶⁸ poetismus ve stylistice označuje jazykový prostředek, jehož stylistický příznak signalizuje, že se ho obvykle využívá v poezii. Tento příznak si pak zachovává i mimo text.⁶⁹

Poetismy jsou většinou spjata se starším básnickým jazykem vytvářejícím se od doby obrozenecké. V pozdějším období nabývají poetismy víceméně archaických odstínů a aktualizačním prostředkem poetizace se stále více stávají metafory.⁷⁰

3.6.5. Stylová vrstva publicistická

Stylová žurnalistická sféra představuje komunikaci stylově výrazně dynamickou, která se neustále vyvíjí. Celkový charakter těchto textů je podmíněn tím, aby rychle, výstižně, funkčně a co nejučinněji informoval adresáty. Vedle své funkce sdělené, informativní, komunikační plní však ještě funkci ovlivňovací, přesvědčovací a získávací.

Podle *Stylistiky současné češtiny* lze publicistický styl rozdělit na styl novinářský či žurnalistický, tj. styl textů psané publicistiky. Mluvenou publicistiku pak reprezentují publicistické pořady vysílané rozhlasem a televizí. Starší studie, např. Bečka,⁷¹ rozlišují žurnalistiku a publicistiku jako základní složky hromadných sdělovacích prostředků. Žurnalistikou označuje denní tisk a vše, co s ním souvisí. Publicistikou pak označuje tisk periodický žurnalistického zaměření.

⁶⁷ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 33.

⁶⁸ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 317.

⁶⁹ Např. *luna – měsíc, vesna – jaro, jeseň – podzim*.

⁷⁰ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 317.

⁷¹ BEČKA, Josef Václav. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973.

Publicistický styl je styl výrazně dynamický a vždy odpovídal době, v níž se měnil. Má společné rysy se stylem odborným, neboť se s ním ve větší nebo menší souvislosti vyvíjel. Některé projevy v mluvené podobě respektují základní rysy řečnictví, i když patos rétoriky⁷² je již značně setřen. Výrazové publicistické prostředky odrážejí politicko-ekonomickou situaci a styl tak získává s novými společenskými podmínkami i novou vnější podobu. Publicistické projevy již nejsou charakterizovány nadneseností či obraty výrazně knižními. Běžně se v této stylové vrstvě objevují rovněž prvky jiných stylů. Na jedné straně dochází k přibývání odborného a profesního vyjadřování, na druhé straně jsou hovornější, zvláště ve zpravodajských útvarech.⁷³

Žurnalistický styl více než kterýkoliv jiný objektivní funkční styl vykazuje přesahy do stylů jiných. U mluvených projevů využívá žurnalistika jak prostředky mluvených projevů prostěsdělovacích (např. hovorové lexikum, lidová frazeologie), tak prostředky stylu odborného (termíny či kompaktní syntaktická stavba) či uměleckého, i když při snaze po obraznosti vyjádření není sledována poetizace a estetizace textu.

Šíře a mnohotvárnost žurnalistického funkčního stylu je dána jednak tematickou mnohotvárností, jednak dílčími funkcemi a cíli komunikace. Těžiště této mnohotvárnosti pak spočívá ve zpravodajských a analytických útvarech a z hlediska funkčního stylového rozpětí zahrnuje styl žurnalistický všechny texty od stručných novinových zpráv s prostou funkcí informativní přes texty slohových útvarů informačně analytických s funkcí komunikační a současně získávací a ovlivňovací, až po texty glos či fejetonů.⁷⁴

Podle Minářové⁷⁵ lze žurnalistickým stylem pojmenovávat stylovou podobu komunikace, kterou zprostředkovávají hromadné sdělovací prostředky – masmédiá. Vymezení uvedeného stylového ztvárnění těchto textů se opírá o zobecněné funkce takových komunikátů a další dominantní nebo specifické ovlivňující nebo určující

⁷² Rétorika je teorie účinné komunikace, tj. nauka o tom, jak přesvědčit posluchače a získat jej pro stanovisko řečnickovo prostředky obsahovými, jazykovými a neverbálním chováním. (Lotko, 2003)

⁷³ KRČMOVÁ, ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů), s. 177.

⁷⁴ Více viz Minářová, 2011

⁷⁵ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 161.

stylotvorné faktory. Styl žurnalistických textů lze dále rozdělit na žurnalistiku mluvenou a psanou.

3.6.5.1. Žurnalistika mluvená a psaná

Žurnalistická komunikace v mluvené i psané formě zahrnuje projevy monologické i dialogické. V psaném zpravodajském a publicistickém stylu převládá spíše monolog. Naopak dialogický charakter mají krátké rozhovory a delší interview. Osobitý styl mluvené žurnalistiky vytvářejí dialogické pořady v rozhlase a v televizi.

Mluvená žurnalistika představuje jak komunikáty vysoce oficiální, tak příležitostné s různou mírou přípravy nebo komunikáty pronášené jako bezprostřední. Jde především o pořady rozhlasové a televizní s existujícími přesahy k projevům rétorickým, například rozhlasová a televizní zpravodajství, publicistické komentáře, moderátorské projevy, besedy, diskuze atd. Podle Minářové v mluvené žurnalistice „vystupuje do popředí bezprostřednost podání, působivost na posluchače, dojem hodnověrnosti sdělovaného, objektivita argumentace, zatímco přítomná oficiálnost a okázalost veřejné komunikace, s níž vnímáme žurnalistickou komunikaci, se pozvolna vytrácí“.⁷⁶

Jazykovým kódem mluvené žurnalistiky by měla být spisovná čeština, zvláště její hovorová vrstva. V praxi se však u mluvčích setkáváme s výskytem fonetických a morfologických prvků nespisovných. Nespisovnost v mluvené žurnalistice je tak převážně odrazem bezprostřednosti či nestrojenosti a setkáváme se s ní zde častěji než v žurnalistice psané. I přesto lze v mluvené žurnalistice konstatovat, že užívaným jazykovým kódem moderátorů je spisovná čeština.

V mluvené žurnalistice dochází (podobně jako v psané formě) k prolínání výrazových prostředků různých stylových sfér. Pro žurnalistiku obecně je pak charakteristická koexistence příznakových prostředků žurnalistických (zvláště lexikálních) a prostředků s jinými příznaky. Při cílené persvazi u tematicky závažných pořadů převládají prostředky shodné s řečnickými, zvláště oslovení či řečnické otázky.

Podobně jako v psané formě žurnalistiky se také ve formě mluvené rozšířily určité typy ustalujících se obrátů, které při velké frekvenci užití a nulové vypovídající

⁷⁶ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 178.

hodnotě bývají přijímány jako fráze nefunkční, tzv. klišé.⁷⁷ Patří k nim např. opakování vyjádření (*školství je školství*) či souvětne formulace s různými druhy vedlejších vět (*Poslanci hlasovali tak, jak hlasovali.*).

Za specifické prostředky mluvené žurnalistiky se považují také prostředky mimojazykové nebo (mimické a gestikulační) a prostředky parajazykové neboli paralingvální (intonace, frázování, pauza, tempo řeči, síla hlasu aj.).

V mluvené formě žurnalistických textů se setkáváme také s prostředky kontaktovými. Kromě kontaktu moderátora s ostatními plní některé výrazové prostředky také funkci ve výstavbě dialogu – funkce připojovacích kontektorů. U moderátorů a redaktorů jsou charakteristické běžné kontaktní prostředky a všechny prostředky navazující další promluvu. Jako připojovací konektory lze vnímat částice *no, tak no tak*. Na počátku výpovědi se objevují uvozovací, často parazitní částice, dále spojky a příslovce významově oslabené. Tyto redundantní výrazy, které moderátoři užívají k signalizaci začátku, jsou spjaté s technikou vyjadřování a moderátoři jimi získávají čas k další formulaci. Výraznější kontaktní apel nesou některá slovesa užitá na začátku repliky, jako jsou tvary imperativu *pojďme, hleďme či poslyšte*. V kontextu jsou již tato slovesa významově pokleslá.

Celkově představuje mluvená žurnalistika osobitý typ veřejné komunikace, který představuje symbiózu stylových prvků publicistických a hovorových. V mluvené publicistice není neobvyklý výskyt jazykových klišé, která do mluvených diskurzů pronikají z oficiálních psaných projevů publicistických (jindy je tomu naopak) a především z politických.⁷⁸

⁷⁷ Lotko (Lotko, 2003) jako klišé označuje původně módní výraz či slovní obrat, který je v důsledku častého užívání pocíťován jako otřelý a stereotypní.

⁷⁸ Více viz MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 177–183.

4. Zpravodajství

Podle *Encyklopedie praktické žurnalistiky*⁷⁹ lze zpravodajství na jedné straně chápat jako označení vědomé novinářské činnosti, na straně druhé pak jako konkrétní, viditelný a slyšitelný výsledek této činnosti, která se manifestuje v obsahu novin, časopisů, rozhlasu, televize i tzv. nových médií.

Na rozdíl od publicistiky má zpravodajství funkci informační a definiční a snaží se aktuální události bez prodlení zachytit, popsat a předat různě diferencovaným publikům. Převládají zde empiricko-induktivní postupy. Publicistika má naopak za úkol hledat souvislosti, vyslovovat názory, komentáře, mínění a stanoviska k většinou již známým faktům. Zde převažují postupy abstraktně deduktivní. Obecně lze říci, že vztah mezi zpravodajstvím a publicistikou je vztahem mezi faktem a názorem na něj.⁸⁰

Zpravodajství je historicky nejstarší součástí žurnalistiky. Vzniklo z potřeby informovat o ekonomických a politických změnách, které mohly ovlivnit život lidí, a také z touhy být informován o nečekaných a zajímavých událostech.

4.1. Zpravodajský styl a jeho žánry

Podle Minářové⁸¹ se za základní zpravodajské žánry/útvary považují tyto: zpráva, krátká zpráva neboli noticka, rozšířená zpráva (ta má v novinách povahu zpravodajského článku), report, oznámení, komuniké, publicistický inzerát (s rysy stylu zpravodajského, publicistického a administrativního), reportáž, eventuálně stručný informující referát a interview.

⁷⁹ OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 214–215.

⁸⁰ OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 13.

⁸¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 244.

4.1.1. Zpráva

Osvaldová⁸² zprávu definuje, jako „žurnalisticky zpracovanou informaci o něčem, co se stalo nebo nestalo, stane nebo nestane, nebo o změně nějakého stavu“. Fakta, děje nebo myšlenky při tom pouze zaznamenává, sumarizuje a konstatuje. Základními vlastnostmi zprávy jsou: aktuálnost, novost, zajímavost a významnost, správnost.

4.2. Kompozice zpráv

Zpravodajství vzniká za silného tlaku času, a proto je stále stereotypnější (modelovější). Uspořádání tématu a obsahu ve zpravodajských textech vychází z nutnosti přinést v souvislosti s tématem odpovědi na otázky: co se stalo, kdo to udělal a kdy, kde, eventuálně jak a proč.⁸³ Osvaldová⁸⁴ dodává, že zpráva by měla zachovávat věcnost, přesnost, úplnost, spolehlivost, včasnost a citovou neutrálnost, dodržovat jednotu místa, času a děje.

Kompozice zpráv (stejně tak většiny zpravodajských útvarů) je ovlivněna uplatňováním převažujícího slohového postupu informačního. Dochází tak k zachycení základních údajů o sdělované skutečnosti a k výčtu nezbytných informací bez průvodního objasňování a zdůvodňování faktů.⁸⁵ Základním principem při narativizaci zpráv je struktura obrácené pyramidy. Podle Trampoty⁸⁶ se jedná se o „formu vyprávění⁸⁷ směrem od ‚zápletky‘ a ‚jádra sdělení‘ k doplňujícím informacím“. Hlavní informace se příjemce sdělení dozvídá hned na začátku, poté následují doplňující a kontextové informace. Obrácená pyramida se vyznačuje přísně

⁸² OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 22.

⁸³ Např. v angloamerické žurnalistice existuje tzv. pět w: what, who, when, where why a šest w v německy mluvících zemích: was, wer, wann, wo, warum, wie.

⁸⁴ OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 22–23.

⁸⁵ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 244.

⁸⁶ TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 62.

⁸⁷ Trampota (Trampota, 2006) uvádí, že zprávy jsou nejen aktuální informace o událostech, které se staly v nedávné době, ale také drobné „příběhy o událostech, jsou jako příběhy sestaveny a mají ustálenou podobu“.

vyčleněnými odstavci.⁸⁸ První odstavec sděluje podstatu události a sumarizuje obsah celého sdělení. Druhý odstavec uvádí osobu, která má k události blízký vztah, a její tzv. slovní reakci. Třetí odstavec uvede téma, které podstatu události rozvíjí, a pak následuje slovní reakce téže nebo další osoby. Třetí a čtvrtý odstavec buď doplňují a rozvíjejí první a druhý, anebo jsou ve vztahu k nim opozitní. Počet odstavců se může měnit a závisí na aspektu událostí či záměru editorů. Závěr sdělení obsahuje souvislosti.

Obrácená pyramida představuje zásadní rozdíl od tradiční formy vyprávění používané u fiktivních žánrů. Tento styl se prosadil zejména na konci 19. století a nahradil do té doby častý styl vyprávění, který řadil informace podle chronologického pořadí.⁸⁹

Podle Bartoška⁹⁰ se vedle principu obrácené pyramidy užívají k textové výstavbě zpráv i jiné postupy. Např. stavebnicová kompozice řadí za sebou témata bez vzájemné dílčí souvislosti. Tato témata jsou spojena hypertématem. Dále existuje postup asociativní, chronologický, kontrastní, syžetový, logický atd.

4.2.1. Struktura mluvených zpráv

Jelikož je naše diplomová práce zaměřena na televizní zpravodajství, podíváme se blíže na strukturu mluvených zpráv. Lokšík⁹¹ poukazuje na fakt, že ačkoliv nové technologie na jedné straně způsobují odumírání původních žánrových forem televizní zprávy, na druhé straně mnohem těsněji sblížily produkci televizních zpráv s jinými médii a novými komunikačními prostředky. Tento proces vzájemného ovlivňování se projevil v kompozičních postupech a metodách strukturální výstavby televizní zprávy. Z kompoziční struktury televizní zprávy je patrná tendence k analogickému, stále

⁸⁸ BARTOŠEK, Jaroslav. *Zpravodajství a publicistika: studijní texty pro distanční studium*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 11.

⁸⁹ Jedním ze zdůvodnění, proč se začala obrácená pyramida uplatňovat, je technická nespolehlivost telegrafu, kterým se informace o událostech přenášely, a snaha odvysílat to nejdůležitější hned na počátku. Stejně tak zde mohla sehrát roli i potřeba usnadnit čtenáři příjem zprávy: pokud ho podrobnosti nezajímaly, nemusel číst dál, stačil mu začátek zprávy, aby se dozvěděl základní údaje o události.

⁹⁰ BARTOŠEK, Jaroslav. *Zpravodajství a publicistika: studijní texty pro distanční studium*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 11.

⁹¹ LOKŠÍK, Martin. *Televizní zpráva a televizní zpravodajství*. In *Zpravodajství v médiích*. Druhý, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 84.

unifikovanějšímu a uniformnějšímu způsobu zpracování zpráv. Ze tří základních kompozičních postupů (chronologického, logického a akcentujícího) se v poslední době schematicky v televizní zprávě používá hlavně logická, významová struktura. Televizní zprávu lze poté rozdělit na dvě části: na studiové moderátorovo slovní uvedení všech podstatných faktů (jádro zprávy) a na obrazovou část tvořící jeho doplněk. Fakticky to však znamená popření vlastní identity a poslání televizní zprávy, jelikož dochází k obrácení základních hodnot tohoto druhu zprávy tím, že nejdůležitější a nejvýznamnější momenty se divákovi nezobrazují, ale pouze říkají. Pokud se televizní zpravodajský pořad skládá z většiny takových zpráv, působí na diváky nudně. Proto televizní zprávě vyhovuje spíše kompoziční struktura dynamická. V úvodu zprávy se objeví zajímavý nebo působivý moment události, která však v mezní pozici může balancovat na hranici senzačnosti⁹² až bulvárnosti.⁹³

Na principu dramatické jednoty výstavby příběhu je založena kompozice kruhová (příčinná). Tato kompozice je nejvlastnější obrazovému sdělení. Zpráva je vystavěna v uzavřeném dramatickém oblouku s jasnými konturami expozice, vlastního jádra a vyvrcholení. Díky tomu tato metoda nejlépe umožňuje pracovat s obrazovými a zvukovými výrazovými prostředky.

V počátcích televize byla hojně užívána chronologická kompozice. Zprávy byly natáčeny filmovou technologií, která se dnes uplatňuje už jen u sportovního zpravodajství (zachování přesné časové posloupnosti vývoje nebo výsledku hry).

⁹² Senzace, z lat. *sensus* = smysl, počitek, vjem, je neobyčejná, výjimečná událost, která přitahuje pozornost buď proto, že nějaký jev je sám o sobě neobvyklý (např. přírodní katastrofy, nečekané objevy, překvapivá odhalení, skandály, anomálie), nebo je událost neobvykle zpracována a za senzaci vydávána. (více viz *Encyklopedie praktické žurnalistiky*, 1999)

⁹³ Bulvár, z franc. *boulevard* = široká třída se stromořadím, promenáda, velkoměstská tepna. Původně se jednalo o označení novin prodávaných přímo na ulicích, lákajících kolemjdoucí vyvoláváním senzačním titulků. Postupně se slovo bulvár stalo synonymem pro neseriózní, neověřený, laciný a pokleslý typ novin či časopisů. (více viz *Encyklopedie praktické žurnalistiky*, 1999)

4.3. Požadavky na zpravodajství

Média jako celek posuzujeme podle jejich chování. Kritéria tohoto posuzování jsou společensky a dobově podmíněná a dostávají podobu požadavků či nároků, které společnost v dané době a v dané situaci vůči médiím má. Tyto požadavky se pak označují jako „normativní“.⁹⁴ Obsah a pojetí těchto normativních požadavků ve vztahu k médiím je úzce spjat s formou společnosti, ve které jsou tyto požadavky uplatňovány. Trampota⁹⁵ upozorňuje na fakt, že média nejsou běžným typem podnikání, ale zastávají ve společnosti specifickou funkci, tzn. mohou být společností v nějakém smyslu „užitečná“⁹⁶.

Pro moderní společnosti je důležité, aby disponovaly spolehlivými zdroji informací, na jejichž základě by se členové těchto společností mohli orientovat ve světě. Proto ve velké míře tyto společnosti spoléhají na zpravodajství zprostředkované médii a spojují s ním celou řadu očekávání, jak by měly zpravodajské obsahy a jejich vztah k realitě vypadat a jaké jsou správné postupy novinářů při zpracovávání událostí do zpráv. Tato očekávání označujeme jako normativní požadavky na zpravodajství.⁹⁷ V praxi nabývají tyto požadavky kontur kvalitativních ukazatelů práce novinářů a jejich výstupů. V moderních společnostech se pak nejčastěji jedná o kvalitativní kritéria objektivity, vyváženosti a nestrannosti.⁹⁸

⁹⁴ Nemají však přímo podobu „norem“, jejichž dodržování je možné vynucovat a nedodržování sankcionovat; jedná se zde spíše o principy, jejichž naplňování se lze blížit.

⁹⁵ TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 141.

⁹⁶ Tuto užitečnost médií lze chápat jako součást veřejného zájmu a nejčastěji je vnímána jako schopnost médií podporovat „správné“ fungování společnosti, jejíž jsou součástí.

⁹⁷ Tyto normativní požadavky jsou ve vztahu ke zpravodajství uplatňovány na více úrovních (např. jako představy každodenních příjemců zpráv; jako provozní kodexy mediálních společností; jako součást mediálního vzdělávání; jako legislativní úpravy a regulační mechanismy spojené s fungováním regulačních orgánů; jako profesionální mediální kritika nebo profesně-etické kodexy profesních sdružení).

⁹⁸ TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 143.

4.3.1. Objektivita

Ústředním pojmem ve vztahu ke kvalitě poskytovaných informací je objektivita. Jedná se o jeden ze základních standardů působení médií a jejich případného hodnocení. Nároky na informace jsou motivovány širšími společenskými požadavky, jde zde o potřebu informované společnosti.

Objektivita se týká způsobu výběru, získávání a práce s informacemi jak v rovině tematicko-obsahové, tak při následném jazykovém zpracování. Podle Denise McQuaila⁹⁹ jsou hlavními rysy objektivity:

- osvojení si pozice odstupů a neutrality ve vztahu k předmětu zpravodajství (tzn. vylučování subjektivního pohledu či osobního zaujetí);
- absence stranění (nestavět se ve sporech na ničí stranu a zdržet se jakékoliv předpojatosti);
- přesnost, relevance, úplnost;
- absence skrytých motivů nebo služby třetí straně.

4.3.1.1. Složky objektivity

Definovat objektivitu není snadné. Jednu z nevlivnějších verzí výkladu jejich složek představil Westerståhl (1983).¹⁰⁰ Jeho verze objektivity vychází z předpokladu, že objektivita souvisí nejen s fakty, ale i s hodnotami, a že fakta mají také hodnotící důsledky. McQuail¹⁰¹ podle něj uvádí dvě složky objektivity. Jsou jimi faktičnost a nestrannost.

4.3.1.1.1. Faktičnost

Faktičnost se v tomto konceptu skládá z kritérií pravdivosti, kritérií relevance a informativnosti. Kritéria pravdivosti postihují faktickou, věcnou správnost výpovědi, její přesnost a také úplnost. Jílek¹⁰² dodává, že pravdivost se vztahuje k podobě informování o událostech, které mohou být porovnávány se zdroji a jsou prezentovány

⁹⁹ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 210.

¹⁰⁰ Westerståhl zkoumal stupeň objektivity švédského vysílacího systému.

¹⁰¹ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 210–213.

¹⁰² JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 58–59.

bez komentářů, popřípadě jsou od nich zřetelně odděleny. Pravdivost zahrnuje i další měřítko faktičnosti: úplnost zprávy, přesnost a úsilí nemást a nezatajovat důležitá fakta.

Kritéria relevance vycházejí z normativních očekávání vztahujících se ke zpravodajství, z požadavků a potřeb publika a z ukazatelů reálného světa. Relevance se vztahuje k výběru informace, kritériem je pak důležitost pro příjemce a společnost. Tato kritéria postihují, zda jsou ve zprávě obsaženy opravdu všechny informace a všichni aktéři, kteří jsou pro událost relevantní, zda nic podstatného nechybí, nebo zda není opomenut nějaký relevantní aktér události. Relevance zahrnuje také otázku užitečnosti zprávy pro publikum. S relevancí souvisí i časový faktor, aktuálnost.

Informativnost jako pragmatická stránka informace, která má základní význam pro pochopení dobrého informačního jednání, odkazuje ke kvalitám informačního obsahu, jež by měly zvýšit pravděpodobnost, že se informace dostane k publiku, bude zaznamenána, pochopena a zapamatována.

4.3.1.1.2. Nestrannost

Druhá složka objektivit, nestrannost, předpokládá spíše neutralitu postoje a všímá si toho, jak jsou obsažené informace zpracovány, zda zpravodajství poskytuje rovný a nezkreslený pohled, a také toho, zda mají možnost se k události vyjádřit všichni relevantní aktéři v obdobném rozsahu a zpracování.

Nestrannosti je v tomto konceptu dosahováno kombinací vyváženosti a neutrální prezentací. Vyváženost postihuje rovný přístup aktérů do zpráv a následně jejich rovnocenné předvádění a hodnocení. Neutrální prezentace pak postihuje nehodnotící zpracování a vyhnutí se explicitním i implicitním hodnotícím prvům.

4.3.1.2. Vliv objektivit na jazykové ztvárnění

Všechny výše uvedené požadavky na objektivitu konstituují základ komunikační normy zpravodajské oblasti. Některé složky pak přímo ovlivňují jazykovou podobu sdělení a stávají se součástí jazykové normy textové a stylové.¹⁰³

¹⁰³ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*.

Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 58–59.

4.3.1.2.1. Oblast faktičnosti

V aspektu pravdivosti se ve zpravodajské oblasti předpokládá absence komentářů. Tomu odpovídá užití vhodných slohových postupů informačního a objektivizovaného popisného (např. prostý popis či přímá charakteristika), které vylučují vkládání vlastních názorů.

Požadavek úplnosti zprávy lze pak realizovat při volbě vhodného textového vzorce a jeho dodržení (např. zpráva v základní podobě odpovídající na otázky kdo, co, kde, kdy). Pro požadavek přesnosti dále není vhodné užívat v oblasti lexika pojmenování s širokou, popřípadě neurčitou či nepřesnou sémantikou. Příkladem neurčitých vyjádření mohou být jednotky: zdroje, síly, živly, veřejnost, struktury, subjekty aj.

Apel na srozumitelnost zpravodajských sdělení je spojen s požadavkem informativnosti. V lexikální oblasti dochází ke zužování spektra užívaných jednotek, vynechání méně frekventovaných či aktualizovaných prostředků. Nevhodné jsou např. aktuální metafory, frazeologismy, termíny a terminologická spojení (bez vysvětlení), zkratky, internacionalismy, neologismy, archaismy a historismy, slangismy, (inter)dialektismy a argotismy.¹⁰⁴

4.3.1.2.2. Oblast nestrannosti

Požadavek vyváženosti se ve zpravodajských textech projevuje zakomponováním opozitních názorů, včetně umístění v textu, v obecném slova smyslu pak strukturováním informací. Neutralita prezentace informací ve zpravodajství vyžaduje v jazykové oblasti vyloučení implicitní subjektivity, nacionalitu, užívání spisovných, neutrálních (neexpresivních či neobrazných) prostředků všech rovin jazyka.

4.3.2. Požadavky na zpravodajství České televize (Kodex České televize)¹⁰⁵

Česká televize si musí zakládat na otevřenosti, nestrannosti a nezávislosti. Musí však také dostát povinnosti stát vždy na straně lidské důstojnosti, základních lidských práv a svobod a úcty k přírodě a kulturnímu dědictví. Účelem existence televize veřejné služby je zajistit veřejnosti zdroj informací, kritické reflexe, umělecké

¹⁰⁴ Viz JÍLEK 2009, str. 59–60.

¹⁰⁵ Viz <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>

tvorby a zábavy, které jsou chráněny před lobbistickými tlaky. Podle Kodexu tak Česká televize přispívá k vytváření prostoru svobody slova, myšlení a tvorby, v němž může vyrůstat demokracie. Informuje, poskytuje kritickou reflexi událostí, vzdělává a baví.

Prvořadým úkolem České televize je zprostředkovávat informace ve zpravodajských a aktuálněpublicistických pořadech. Divákům poskytuje informace důležité pro jejich všestrannou orientaci a svobodné utváření názorů.

Ve zpravodajství a publicistice je úkolem ČT dbát na přesnost a nestrannost spočívající především ve zjišťování a ověřování skutečnosti. Česká televize má striktně rozlišuje mezi zprávou a hodnotícím soudem (komentářem). Podle Kodexu České televize se zprávou rozumí „skutkové tvrzení informující o určitém ději nebo stavu. Zpráva také zpravidla obsahuje informaci o postojích hlavních aktérů události, která jsou předmětem zprávy. Oproti zprávě vyjadřuje hodnotící soud názory, postoje nebo pocity. Česká televize musí dokázat pro diváky jednoznačnou formou oddělit zprávu od hodnotícího soudu, zvláště není přípustné směšovat zprávu a hodnotící soud v jedné větě redaktora. Rovněž není dovoleno vydávat pouhé domněnky za zprávy. Redaktoři České televize si musí při vystupování ve zpravodajských a aktuálněpublicistických pořadech počínat tak, aby divák nemohl rozpoznat, jaký mají na věc, o níž informují, názor.“¹⁰⁶

Zpráva rovněž musí být „založena na zjištěných a ověřených údajích. Česká televize smí odvysílat zprávu ověřenou alespoň ze dvou důvěryhodných a na sobě vzájemně nezávislých zdrojů, v případě informací, které oficiálně zpřístupnily veřejné úřady a instituce, postačí jeden oficiální zdroj.“¹⁰⁷

Zařazení a pořadí informací ve zpravodajské agendě se řídí vahou předpokládaných dopadů na život obyvatel České republiky. Česká televize nakládá s informacemi, které pro diváka opatřuje, jako s hodnotou, již si není oprávněna na úkor diváků přivlastňovat, obchodovat s ní nebo ji učinit předmětem jakékoliv spekulace.

Co se týče jazykového projevu, je Česká televize zavázána „dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů, moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost,

¹⁰⁶ Viz <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>, s. 14–16.

¹⁰⁷ Viz <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>, s. 15.

že diváci mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam. Česká televize má za povinnost vždy s ohledem na téma a žánr uvážlivě volit a pečlivě užívat jazykových prostředků. Hlasatelé, moderátoři a redaktori zpravodajských a aktuálněpublicistických pořadů jsou povinni se vyjadřovat zásadně spisovným jazykem, ledaže by citovali či interpretovali výrok či chování jiné osoby nebo by se použití nespisovného výrazujevilo nezastupitelným vzhledem k situaci.

Slovní formulace ve vysílání užití moderátory a redaktory by se měly vyhýbat frázím, klišé nebo jiným formám zplošťování obsahu jazyka. Při sdělování informace nelze upřednostňovat dobově populární výrazy či obrazy na úkor přesnosti a věcnosti obsahu informace. Česká televize dbá, aby v pořadech nedocházelo ke stereotypnímu opakování výrazů, jejichž obměnu lze při zachování přesnosti zajistit. Česká televize spolupracuje s jazykovými odborníky a v případě pochybností o užití správného výrazu je povinna vyžádat si jejich stanovisko, je-li to možné, ještě před natáčením.¹⁰⁸

4.4. Informativní funkce ve zpravodajství

Zpravodajství stojí na faktech a událostech, které vyhledává, shromažďuje, třídí, selektuje, interpretuje a předává prostřednictvím médií recipientům. Mělo by zprostředkovat rozmanité a společensky podstatné informace, které odrážejí myšlenkovou mnohoznačnost společnosti. Přestože zpravodajství vzniklo hlavně z nutnosti pokud možno rychle informovat o ekonomických změnách, které mohly ovlivnit život jednotlivců, a také z touhy být zpraven/a o zajímavých a nečekaných událostech, postupně obsáhlo celou škálu existence společnosti.

Zpravodajství používá určitých ustálených forem, jak informaci recipientům sdělit. Tyto formy většinou tendují ke konzervatismu a nezřídka se projevují stereotypními postupy i výslednou podobou. Ačkoliv je na jedné straně potlačována pestrost a nápaditost, na druhé straně může dojít k nejednoznačnému vnímání výsledné události, které by bylo způsobeno přílišným experimentováním. Porušování zavedené konvence například směrem k zábavě na úkor faktů může snížit hodnotu materiálů. Lze to dokumentovat na tzv. infotainmentu.¹⁰⁹ V takových zprávách zdůrazňovaná

¹⁰⁸ Viz <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>, s. 19–20.

¹⁰⁹ Pojem infotainment vznikl složením částí výrazů entertainment (zábava) a information (informace).

zajímavost deformuje užitečnost informace. Sdělení je v tomto případě co nejstručnější a nejjednodušší. Klade rovněž důraz na rozptýlení a nikoli společenskou relevantnost informace. Někdy může docházet k míšení reality a fikce, k záměrnému zasahování do informace, aby byla pro čtenáře, diváky či posluchače přitažlivější. Infotainment používají zejména komerční stanice, ať už televizní, kde vznikl, nebo i rozhlasové či internetové. Základní zpravodajská kritéria, jakými jsou např. přesnost, vyváženost, nepředpojatost a nezaujatý odstup, tak ztrácejí svou obecnou platnost.¹¹⁰

Z informativní funkce podle Jílka¹¹¹ vyplývají pro zpravodajské texty požadavky na tzv. maximální objektivitu, dokumentárnost, vyloučení jakýchkoliv formativních prvků, subjektivity. Informativní funkci chápe jako snahu průvodce sdělení o pouhé vyrovnání tzv. informačních obsahů. Na druhé straně je funkce formativní, která má za úkol přímo ovlivnit názory či chování a jednání příjemců.

Jílek dále upozorňuje, že „informativní funkce v čisté podobě, bez náznaků persvaze, je omezena pouze na zpravodajská sdělení v rozsahu zprávy v základní podobě. V ostatních typech textů, jako je např. zpráva rozšířená, je v odpovědích na otázky „jak“ a „proč“ implicitně přítomno porušení čisté informativní funkce (otázka výběru zdroje, řazení informací atp.).“ Naplnění informativní funkce je poté základem pro stanovení komplexu norem platných pro danou oblast, včetně norem jazykových. Oblast masové komunikace zde pracuje s terminologickým souslovím informační kvalita.

4.5. Informační kvalita

4.5.1. Potřeba měření kvality

Ekonomické a politické cíle se někdy více, jindy méně výrazně projevují nejen u vlastníků a řídicích pracovníků masových médií, ale také u novinářů. To vede k tomu, že se mohou dostávat do konfliktu s veřejnou rolí. Je to jeden z důvodů, proč vznikl a následně se rozšířil výzkum kvality médií. Při sledování toho, nakolik kvalita mediovaných obsahů plní svou veřejnou roli, se využívají výsledky především

¹¹⁰ OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 21.

¹¹¹ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 57.

z kvantitativní obsahové analýzy. Tato analýza je vhodná jako východisko pro měření kvality mediovaného zpravodajství, protože jí lze měřit pouze jednotlivé, předem pevně stanovené znaky ve standardizovaném šetření. Tímto způsobem je pak možné zkoumat velké množství mediovaných příspěvků a následně je porovnávat.¹¹²

4.5.2. Kritéria informační kvality

Masová média mají vzhledem ke své veřejně informativní úloze poskytovat občanům informace, které umožňují racionální účast na politickém procesu. Zpravodajství by proto mělo plnit taková kvalitativní kritéria, jaká od každého sdělení očekává racionální příjemce informací. Právě to jsou kritéria všeobecné informační kvality, ke kterým patří relevance,¹¹³ pravdivost¹¹⁴ a srozumitelnost.¹¹⁵ Různí příjemci mohou k těmto kritériím přistupovat odlišně. Pro novináře např. tato kritéria představují nutnost vyhovět několika profesionálním kritériím. Především jde o kritérium objektivity, jejímž cílem je co nejvíce ve zpravodajství minimalizovat vlastní názor novináře.

Hagen¹¹⁶ dělí nároky na společensky akceptované zpravodajství do osmi hlavních kvalitativních kritériích, která bývají často předmětem šetření.¹¹⁷

4.5.2.1. Relevance

Pro jednotlivé příjemce jsou relevantní všechna fakta, která jsou pro něj užitečná, a stojí tudíž za pozornost. Ovšem jako kvalitativní znak masově mediovaného sdělení relevance označuje pouze to, co si zasluhuje určitou pozornost všeobecně. Dělí se dále na dvě kategorie: relevance externí a interní. Externí (vnější) relevance nám ukazuje, nakolik téma určité zprávy působí na společnost nebo politický

¹¹² HAGEN, Lutz M. Informační kvalita a její měření. In: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezm. vyd. Přeložil Barbara KÖPPLOVÁ. Praha: Karolinum, 2011, s. 52.

¹¹³ Pro příjemce je zpráva informativní, pokud je pro něj nějakým způsobem důležitá či užitečná, a rozpozná-li v ní vztah ke kontextu, který je pro něj významný.

¹¹⁴ Pokud je zpráva nepravdivá, neobsahuje informaci, ale dezinformaci.

¹¹⁵ V případě, že je zpráva nesrozumitelná, nelze z ní žádnou informaci čerpat.

¹¹⁶ HAGEN, Lutz M. Informační kvalita a její měření. In: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezm. vyd. Přeložil Barbara KÖPPLOVÁ. Praha: Karolinum, 2011, s. 53–67.

¹¹⁷ Jsou jimi relevance, aktuálnost, správnost, transparentnost, věcnost, vyváženost, různorodost, srozumitelnost.

system. Tato relevance slouží jako kritérium, podle něhož lze hodnotit výběr zprávy. Interní (vnitřní relevance) označuje důležitost jednotlivých faktů v souvislostech určité zprávy.

4.5.2.2. Přesnost

Přesnost je ústředním kritériem žurnalistického sdělení, avšak nelze ji zkoumat pouhou obsahovou analýzou. K ověření, zda výpovědi ve zprávě odpovídají skutečnosti, lze dojít pouze tak, že je metodicky opodstatněným postupem porovnáme s realitou. Přesnost zpráv se zkoumá obvykle jen u takových údajů, které se dají snadno ověřit (např. správné časové údaje). Četnost takto snadno identifikovatelných chyb je dobrým identifikátorem pečlivosti (a tedy i celkové důvěryhodnosti) daného média: jelikož čím více podobných, třeba i nepodstatných chyb ve zpravodajství určitého média najdeme, o to je pravděpodobnější, že se v něm vyskytují i chyby hůře ověřitelné. Přesnost údajů v mediálním zpravodajstvím lze ověřit porovnáním s jinými prameny.

4.5.2.3. Transparentnost

Novináři musí zprávy rychle zpracovat a předat dále. Požadavek aktuálnosti je pak dostává pod značný časový tlak, a proto není možné vyžadovat, aby novináři sami ověřovali správnost každého údaje. U většiny informací jsou odkázání na zdroj, a právě proto je kladen důraz na požadavek transparentnosti: novináři mají uvádět své informační prameny a jejich spolehlivost.

4.5.2.4. Věcnost

Novinářské zprávy jsou považovány za věcné, pokud do nich novináři explicitně nevkládají vlastní hodnocení. Podle profesních pravidel mají novináři vyjadřovat své osobní názory pouze v komentářích, úvodnicích nebo jiných stylistických útvarech určených k vyjádření názoru. Ryzí „tvrdá“ zpráva nesmí obsahovat žádná novinářská hodnocení, protože recipienti nemají být při tvorbě názorů ovlivňováni tím, že se zprávy podávají z perspektivy určitých postojů. Hodnocení je výpověď o tom, zda hodnocený objekt má, či nemá požadované vlastnosti. Zatímco věcná výpověď konstatuje, zda něco je, či není pravdivé, hodnocení samo o sobě pravdivé či nepravdivé není a ostatní je buď mohou, nebo nemusejí sdílet. Věcnost lze rovněž zkoumat obsahovou analýzou televizních záběrů.

4.5.2.5. Vyváženost

Jisté stranění či určitá zaujatost se mohou projevit i tím, že média podávají nevyvážené zpravodajství. Předkládají třeba zprávy o určitých politických alternativách, jako je např. hodnocení určité sporné otázky, nebo informují o některých kandidátech ve volbách častěji než o jiných. Nevyváženost je nebezpečnou formou stranickosti. Za vyvážený poměr ve zpravodajství se většinou pokládá rovnoměrné zastoupení politických alternativ, co do rozsahu a úpravy zpravodajství.

4.5.2.6. Různorodost

V dnešní společnosti proti sobě stojí nepřehledné množství nejrůznějších informačních nabídek a nepřehledné množství informačních potřeb. Často je tak pro novináře těžké posoudit, nakolik je určitý věcný obsah relevantní. Žurnalista by měl čtenáři, posluchači či divákovi poskytnout alespoň širokou možnost výběru různých informací. Různorodost lze chápat jako vlastnost, kterou by zpravodajství v médiích mělo dlouhodobě a průběžně mít. Vyjadřuje výskyt informací o nejrůznějších oblastech života, zeměpisných regionech, etnických či zájmových skupinách, stejně tak různých názorech.

4.5.2.7. Aktuálnost

Aktuálnost je důležitým parametrem hodnocení kvality především u zpravodajských agentur a audiovizuálních médií. Protože čím rychleji se informace o relevantních událostech uveřejní, tím rychleji na ni veřejnost může reagovat.

4.5.2.8. Srozumitelnost

Ačkoliv ve srovnání s jinými kritérii bývá srozumitelnost zřídka kdy předmětem výzkumu, patří mezi důležitá kvalitativní kritéria. Pokud k výzkumu dojde, zkoumá se srozumitelnost většinou na syntaktických, lexikálních a gramatických charakteristikách zpravodajských textů. Jako znak složitosti sdělení se pak může stanovit počet souvětí nebo vedlejších vět v souvětí či počet cizích slov.

Pro celkové vnímání zprávy má značný význam obsahová výstavba textu. Pro logickou výstavbu textu platí zásada, že události je třeba líčit v logicky správném sledu (nejprve příčiny, poté důsledky).

4.6. Faktory ovlivňující podobu žurnalistických sdělení

Čeština má k dispozici na všech rovinách variantní (alternativní, synonymní) prostředky. Jejich výběr a hodnotu (neutrálnost-specifičnost, kultivovanost-nekultivovanost, eleganci-těžkopádnost, hutnost-mnohomluvnost aj.) motivují slohotvorné faktory. Bartošek¹¹⁸ rozlišuje mezi objektivními a subjektivními činiteli určující podobu žurnalistických sdělení. Mezi objektivní komunikační faktory řadí funkci, prostředí (soukromé – veřejné), jazykovou formu (mluvená – psaná), vztah k tématu (vážný, humorný, ironický, oslavný), přítomnost či nepřítomnost adresáta (monolog – dialog), typ sdělení (spontánní – připravené) a zčásti i téma.

Subjektivní (individuální) činitele ovlivňují výběr jazykových prostředků a jsou jimi např. vzdělání a intelekt, věk a pohlaví, regionální zasazení či sociální role a komunikační motivy (záměry).

Specifickým žurnalistickým komunikačním faktorem je tlak profese. Tím rozumíme převažující časovou tíseň při přípravě, tvorbě, úpravách a dopravě sdělení, málo pohodlí a komfortu pro práci zpravodajů, dále povinnost psát/mluvit spíše o tom, co je aktuální a obecně důležité či zajímavé, než o tom, co žurnalista dobře zná nebo má v oblibě. Žurnalista má také malou možnost zpětné vazby s publikem a neustále potřebuje právní a etickou samoregulaci.

¹¹⁸ BARTOŠEK, Jaroslav. *Žurnalistika: úvod do studia*. Olomouc: Středisko distančního vzdělávání FF UP, 1997, s. 48.

5. Televizní zpravodajství

*Encyklopedie praktické žurnalistiky*¹¹⁹ popisuje televizní zpravodajství jako „druh audiovizuální žurnalistické tvorby, jejímiž určujícími znaky jsou kontinuální periodicitu a vysoká operativnost při šíření informací v kombinaci pohyblivého obrazu a mluvené řeči“. Historicky převzal tento druh zpravodajství některé zkušenosti a žurnalistické formy z rozhlasu a zpravodajského filmu.

Důležitým aspektem, které televizní zpravodajství využívá, je svébytný styl vyjadřování. Na rozdíl od jiných žurnalistických médií je vytváření zpráv pro televizi sdělováním faktů ve vizuálně akustických záběrech a z pohledu žurnalistické práce především myšlením a vyprávěním v obrazech.

Výrazové a vyjadřovací prostředky, s nimiž pracuje redaktor televizního zpravodajství, lze metodicky rozdělit do dvou částí: na složku obrazovou a zvukovou – audiovizuální jazyk. Organizace a kompozice těchto dvou složek se uskutečňuje průběžně ve všech fázích realizace jednotlivého příspěvku a vrcholí kompletací v procesu stříhové montáže nebo celkové skladby televizní zpravodajské relace.

Lokšík ve své studii *Televizní zpráva a televizní zpravodajství*¹²⁰ dále tyto složky rozvíjí. Obrazovou složku podle něj tvoří:

- tradiční druhy a nosiče obrazového záznamu transformovaného do televizního signálu (živé vysílání ze studia, přímé přenosy a živé vstupy, video, film, fotografie);
- dekorace a psaný text v nejrůznějších podobách;
- syntetická počítačová infografika (2D a 3D efekty, animace, virtuální prostředí);
- internetové formy videa (Youtube, Skype, Facebook a další druhy sociálních sítí).

¹¹⁹ OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 215.

¹²⁰ LOKŠÍK, Martin. *Televizní zpráva a televizní zpravodajství*. In *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 73.

Zvuková složka je ve zpravodajských textech zastoupena:

- mluveným slovem (čtený text ve formě komentáře, synchronní výpověď jako monolog nebo dialog v rozhovoru „stand up“, asynchronní promluvy apod.)
- reálnými zvuky a ruchy prostředí;
- nejméně pak hudbou a tichem.

Významným výrazovým prostředkem jsou paralingvistické – nonverbální prvky, které se spolu s řečí uplatňují zejména při interpretaci televizního zpravodajského sdělení. Patří k nim dikce a tón mluvy, mimika a výrazy obličeje, gesta, pohledy, držení a pohyby těla, ale také zvolené oblečení.

5.1. Vlastnosti televizního zpravodajského příspěvku

Podle Lokšíka¹²¹ by zpravodajský příspěvek v televizi měl být stručný, hutný, jasný a přesný. Vyváženost obrazu a slova je důležitým faktorem, který ovlivňuje srozumitelnost, kompaktnost a myšlenkový spád sdělení, i jeho správné a jednoznačné pochopení divákem. Lokšík upozorňuje na zásadu z hlediska vnímání obrazu, že to, „co vidím, měl bych také slyšet, ale to, co slyším, nemusím vidět“¹²².

V televizním zpravodajském příspěvku má zvláštní postavení tzv. stand-up, což je synchronní výpověď redaktora na kameru. Tento výrazový prostředek zpravodajství převzalo z televizní reportáže.

¹²¹ LOKŠÍK, Martin. Televizní zpráva a televizní zpravodajství. In *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 77.

¹²² Tamtéž, str. 77.

5.2. Televizní zpráva a její druhy

*Encyklopedie praktické žurnalistiky*¹²³ televizní zprávu definuje jako zpravodajský žánr s informativně poznávací funkcí. Lokšík¹²⁴ pak obecně zprávu charakterizuje jako pohotovou, věcnou, stručnou a přesnou informaci o společensky důležitých, významných nebo zajímavých událostech, zaznamenaných v jejich audiovizuální syntetické podobě.

Televizní zpráva se odlišuje od zpráv v jiných médiích mimo jiné díky své operativnosti přinášet odpovědi na základní žurnalistické otázky simultánně s průběhem události. Jedním z důležitých znaků každé televizní zprávy je její audiovizuálnost.¹²⁵

Dalším znakem tohoto druhu zprávy je její specificky televizní zpravodajská přítomnost. Vyznačuje se časovou identitou mezi vysíláním a příjmem, která vede ke stírání časových rovin mezi předem natočenými zprávami a přímými reportážními vstupy redaktorů nebo živou zpravodajskou moderací ze studia (možnost úvodního či následného doplňování každé zprávy živým vstupem redaktora nebo moderátorem ze studia o další informace v reálném čase).

Dnešní podoba televizní zprávy se vyvinula z filmového zpravodajství, od něhož převzala televize ve svých počátcích společně s filmovou výrobní technologií také základní žánr audiovizuální žurnalistiky – filmový šot. Další podněty pro zpravodajskou žurnalistiku lze hledat v rozhlase či tisku a formách zde užívaných. Osobitý (televizní) charakter však vtiskl televiznímu zpravodajství až technologický pokrok a rychle probíhající technologické změny v oblasti snímání, záznamové a přenosové techniky, které vyvrcholily na přelomu druhého a třetího tisíciletí a zahájily novou etapu digitální výroby televizního zpravodajství.

¹²³ OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 214.

¹²⁴ LOKŠÍK, Martin. Televizní zpráva a televizní zpravodajství. In *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 83.

¹²⁵ Ať už je to pouze slovní sdělení tlumočené moderátorem, samotná obrazová informace, psaný text či jiný zpravodajský produkt, na jehož dešifrování se podílí zrak i sluch.

Televizní zpravodajství se dnes vyznačuje značnou proměnlivostí žánrových struktur. Přesto zde lze najít některé druhy zpráv, které si zachovávají relativní stálost a vlastní integritu.¹²⁶

5.2.1. Zpráva čtená

Zpráva čtená (verbální) patří k nejstarším typům televizní zprávy, jejíž původ je spojen s rozhlasem. Jedná se o stručnou flešovou informaci, která je obvykle přejata ze zpravodajských agentur a stylisticky upravena podle zásad mluveného jazyka a živě interpretována moderátorem ze studia. Jejím úkolem je zpravit diváky o mimořádné či výjimečné události, k níž není žádný obrazový materiál, nebo která se odehrála v průběhu vysílání zpravodajského pořadu. Je to jeden z mála způsobů, jak v televizi sdělit to, co se teprve stane.

5.2.2. Zpráva obrazová

Tento druh zprávy se charakterem a tvarem nejvíce podobá klasickému filmovému šotu. Je to stručný, krátký a výstižný obrazový záznam události, který je doplněn zakotvujícím textem přečteným moderátorem ze studia. Celková stopáž obrazové zprávy obvykle nepřekračuje 30 sekund.

V současné době patří k nejméně frekventovaným informačním žánrům a v praxi se vyskytuje ve dvou variantách:

- jako zpráva čtená a její modifikace, kde je živé slovo moderátora doplněno v obrazových záběrech autentickým ruhovým podkresem;
- jako tzv. kratásky, tedy několik obrazových zpráv vysílaných v bloku za sebou, které jsou v obraze odděleny trikovým efektem a ve zvuku propojeny slovem moderátora a dynamickou hudbou.

¹²⁶ LOKŠÍK, Martin. Televizní zpráva a televizní zpravodajství. In *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 85–88.

5.2.3. Zpráva kombinovaná

Kombinovaná zpráva je v současnosti nejfrekventovanější druh televizní zprávy s klasickou kompoziční strukturou obrácené pyramidy. Dominuje ve zpravodajství o politických a ekonomických událostech. Klade důraz na faktografičnost, informace a údaje, které předkládá divákům, a registruje je spíše v rovině slovní než v rovině obrazové. Vystavěna je na komentáři a synchronních výpovědích kompetentních osob. Obraz zde plní spíše funkci ilustrační.

5.2.4. Zpráva reportážní

Kvalitativně nejdokonalejší formu televizního zpravodajství představuje zpráva reportážní, která neadekvátněji vystihuje přirozenou povahu televizního zobrazování a nejefektivněji využívá bohatosti jeho audiovizuálního jazyka. Vyznačuje se silou zpravodajského působení spočívající v důmyslném výběru a dramatické prezentaci faktů prostřednictvím osobního svědectví redaktora.

5.2.5. Televizní zpravodajský rozhovor

V televizní praxi je pojmem rozhovor (interview) běžně označována každá audiovizuální forma, která je realizována metodou otázek a odpovědí. Za rozhovor je pokládán také živý vstup redaktora do vysílání zpravodajské relace, který formou dialogu s moderátorem informuje o průběhu a výsledku význačné události z místa jejího konání, nebo rozhovor uskutečněný prostřednictvím telekomunikační techniky.

Ve zpravodajských relacích se uplatňuje forma informativního rozhovoru, který obvykle probíhá jako živý dialog mezi moderátorem a kompetentní, kvalifikovanou osobou, která se může k problému vyjádřit.

6. Typologie televizního zpravodajství

Televizní zpravodajská produkce představuje širokou oblast žurnalistické činnosti, která se materializuje v konkrétních typech zpravodajských produktů, jež jsou definovány žánrem, kompoziční formou a formátem. Na televizní zpravodajství však mají vliv i další faktory.¹²⁷ K nejfrekventovanějším formátům současné televizní zpravodajské produkce patří krátké zpravodajské pořady a hlavní zpravodajské relace.¹²⁸

6.1. Krátké zpravodajské pořady

Obsahují maximálně pět až šest stručných zpravodajských příspěvků, obvykle propojených doprovodným slovem moderátora. Mají svou charakteristickou úvodní a závěrečnou znělku a jejich délka se pohybuje v průměru kolem tří až pěti minut.

6.2. Hlavní televizní zpravodajská relace

Hlavní televizní zpravodajská relace je nejrozšířenějším programovým typem televizního zpravodajství, který má pevně stanovený časový rozsah a stabilní zařazení ve vysílacím schématu televizní stanice. Hlavní televizní zpravodajské relace přináší souhrnný obrazový přehled o domácích a zahraničních událostech z celého dne. Bývají řazeny zpravidla na začátku večerního programového bloku. Skládají se z původních obrazových zpravodajských příspěvků, přejetých agenturních audiovizuálních materiálů z výměnné sítě, telefonátů a přímých vstupů zahraničních zpravodajů a reportérů z místa události, které jsou uváděny a doprovázeny živým slovem moderátorů ze zpravodajského studia. Mají ustálenou formální a grafickou podobu. Rovněž se vyznačují jednotným barevným pojetím dekorace a hudebně vizuálním

¹²⁷ Jsou jimi charakter a zaměření televizní stanice, způsob jejího financování, její technické a technologické kapacity a vybavení, personální zajištění, síť vlastních zpravodajů doma i v zahraničí, dále možnost využívat výměnného zpravodajství mezinárodních televizních organizací a světových tiskových a obrazových agentur, ale i kulturní tradice a složení divácké obce, včetně politické situace ve státě.

¹²⁸ OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2011. s. 81–82.

řešením hlavní znělky, předělů, upoutávek, titulků (headlines) a dalších efektů, při nichž je využito předností počítačové grafiky.

Ačkoliv existuje poměrně ustálený soubor zpravodajských hodnot, které ovlivňují výběr události a jejich hierarchické umístění ve struktuře zpravodajské relace, skladba hlavních zpravodajských pořadů vykazuje u jednotlivých televizních stanic značné odlišnosti. Každá televize preferuje rozdílná hlediska a používá různé skladební postupy při výběru zpravodajských obsahů a jejich sestavování. Důraz je kladen nejen na společenskou důležitost a význam, ale také na zábavnost, zajímavost, senzačnost či atraktivnost události.

7. Praktická část

7.1. Výzkumný vzorek

Pro naši analýzu jsme si vybrali hlavní zpravodajské relace dvou televizních stanic vysílajících v České republice. Jako zástupce veřejnoprávních médií jsme vybrali Českou televizi a její hlavní zpravodajskou relaci Události. Komerční média v našem výzkumu zastupuje TV Barrandov a její hlavní zpravodajská relace s názvem Naše zprávy. Jelikož je pro nás rozdíl mezi veřejnoprávními a komerčními médii zásadní a bude mít dopad na náš výzkum, stručně tento duální systém nastíníme.

Jako média veřejné služby definuje Reifová¹²⁹ ta, která jsou zřízená zpravidla zákonem k tomu, aby naplňovala určitý veřejný zájem v oblasti mediální komunikace. Jinými slovy má veřejnoprávní médium poskytovat službu veřejnosti výrobou a vysíláním rozhlasových či televizních programů.

Média soukromá jsou média zřízená jako soukromé společnosti. Reifová¹³⁰ je dále dělí na soukromá média s cílem vytvářet zisk (to jsou soukromá komerční média, která představují převažující typ médií), nebo média s cílem poskytovat společnosti nějakou službu (soukromá nezisková média). Podstatou fungování soukromých médií a jejich hlavním zdrojem příjmů je výnos z reklamy jako prodeje tiskové plochy či vysílacího času inzerentům.

Pro náš výzkum jsme si vybrali výzkumný vzorek sestávající z hlavních zpravodajských relací obou výše zmíněných televizí, a to v období od 1. 11. 2016 do 30. 11. 2016. V následujícím období jsme náhodně vybrali deset zpravodajských relací z obou televizí (vždy stejné dny u ČT1 i u TV Barrandov). Aby byl vybraný vzorek co nejrepresentativnější, je zde zastoupen každý den v týdnu minimálně jednou. Listopad 2016 jsme vybrali záměrně, aby byly informace a lexikum co nejaktuálnější, ale zároveň abychom měli dostatek času na jejich zpracování a následnou analýzu.

Co se týče stopáže hlavním zpravodajských relací, tak Naše zprávy jsou značně kratší než Události. Proto jsme se rozhodli Události analyzovat jen po dobu „první části“, která je zakončena příchodem druhého moderátora do studia a zahájení části s názvem Naše téma. Tato stopáž má v analyzovaném vzorku průměrnou stopáž

¹²⁹ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 138.

¹³⁰ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 137.

28,755 minut, celkově 287,55 minut. Průměrná stopáž v Našich zprávách činí 23,866 minut, celkově tedy 238,66 minut.

Ve výzkumném vzorku jsme se soustředili pouze na mluvený text moderátorů, stand-upy redaktorů v terénu a výstupy zahraničních zpravodajů. Z analýzy jsme vypustili zpravodajství o počasí, sport a na TV Barrandov v několika relacích poslední zprávu s názvem *Rada za všechny prachy*, která nesla znaky publicistického stylu. Mimo náš zájem zůstaly také dialogy moderátorů ve většině případů s politiky, dialogy moderátorů mezi sebou, vítání diváků a také citace cizích výroků. Nezabývali jsme se úvodními headlines,¹³¹ upoutávkami na další zpravodajské pořady, tzv. fleše, ani upoutávkami na dalšími pořady, které se na dané televizní stanici budou vysílat.

7.2. Výzkumné otázky a hypotézy

V této podkapitole jsou předloženy výzkumné otázky a hypotézy související s naším výzkumem, který by nám měl na výzkumné otázky odpovědět, a hypotézy buď potvrdit, či vyvrátit. Předpokládáme, že v hlavní zpravodajské relaci TV Barrandov se bude vyskytovat více lexikálních prvků porušujících neutralitu v televizním zpravodajství. Dále předpokládáme rozdíl ve využití těchto lexikálních prostředků redaktory a moderátory. Nepředpokládáme hojný výskyt lexikálních jednotek z nespisovných útvarů jazyka.

S hypotézami souvisejí také výzkumné otázky:

1. Jaký bude poměr výskytu příznakových lexikálních prostředků mezi redaktory a moderátory v České televizi a na TV Barrandov?
2. Jaký bude poměr výskytu těchto lexikálních prostředků mezi televizní stanicí komerční a veřejnoprávní?
3. Jaké lexikální příznakové prostředky se budou vyskytovat nejčastěji a jaké nejméně často?

Stanovené výzkumné otázky a hypotézy jsme ověřovali na vybraném výzkumném vzorku Událostí a Našich zpráv.

¹³¹ Headlines čili krátký přehled zpráv, které se ve zpravodajské relaci objeví.

7.3. Metodika analýzy

Hlavní zpravodajská relace České televize (Události) i hlavní zpravodajská relace TV Barrandov (Naše zprávy) jsou dostupné zdarma na internetu. Naším primárním zdrojem se však stala internetová databáze Anopress IT, kde jsou k dispozici mimo jiné i doslovné přepisy televizních a rozhlasových relací. Databáze neobsahuje jednu relaci jako celek, ale soubor jednotlivých zpráv. Museli jsme si proto vyhledat každou zprávu zvlášť. Kvůli časové tísní a velkému množství textů se v databázi Anopress IT vyskytuje množství gramatických a interpunkčních chyb a překlepů, které ale nejsou pro náš výzkum příliš podstatné. Při nepřesnostech a pro dohledání jednotlivých zpravodajských příspěvků jsme přesto použili archivy České televize a TV Barrandov.

Pro identifikaci lexikálních jednotek, které porušují neutralitu televizního zpravodajství, jsme využili poznatky nastíněné v první teoretické části této práce. Každou takovouto jednotku jsme následně ověřovali ve slovníkové části Internetové jazykové příručky Ústavu pro jazyk český AV ČR.¹³² Slovníková část Internetové jazykové příručky je propojena s jazykovými daty *Akademického slovníku cizích slov* (ASCS), *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (SSČ) a *Slovníku spisovného jazyka českého* (SSJC).¹³³

Při identifikaci frazémů a idiomů jsme ještě využili rozsáhlého *Slovníku české frazeologie a idiomatiky*.¹³⁴

Pro náš výzkum jsme sledovali pouze lexikální jednotky a nebylo naším úkolem sledovat vliv výslovnosti, intonace atd. na informační hodnotu zpravodajství.

¹³² Dostupné online: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

¹³³ Slovník spisovného jazyka českého dostupný také online: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

¹³⁴ *Slovník české frazeologie a idiomatiky: přirovnání*. Editor František ČERMÁK, editor Jaroslav MACHAČ, editor Jiří HRONEK. Praha: Academia, 1983, 492 s.

Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy neslovesné. Editor František ČERMÁK, editor Jaroslav MACHAČ, editor Jiří HRONEK. Praha: Academia, 1988, 511 s.

ČERMÁK, František a Jiří HRONEK. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné*. Editor František ČERMÁK, editor Jaroslav MACHAČ, editor Jiří HRONEK. Praha: Academia, 1994, 757 s. ISBN 802000503X.

ČERMÁK, František a Jiří HRONEK. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné*. Editor František ČERMÁK, editor Jaroslav MACHAČ, editor Jiří HRONEK. Praha: Academia, 1994, 634 s. ISBN 802000503X.

7.4. Vlastní výzkum

Praktická část shrnuje absolutní výskyt lexikálních prostředků z příznakových vrstev, které nějakým způsobem ovlivňují neutralita v televizním zpravodajství hlavních zpravodajských relací v televizi veřejnoprávní (Česká televize) a v televizi komerční (TV Barrandov).

V prvním oddíle praktické části je výskyt těchto lexikálních prostředků prezentován v tabulkách. Nejdříve je předložen výskyt tohoto lexika ve hlavní zpravodajské relaci České televize, poté následuje analýza zpravodajství TV Barrandov.

Lexikální prostředky jsou rozděleny do šesti tabulek, a to na lexikální jednotky:

- z nespisovných útvarů;
- podle časové platnosti;
- expresivní;
- jako obrazná pojmenování;
- jako frazémy;
- podle stylových vrstev.

V prvním sloupci jsou lexikální prostředky podle příznakových vrstev, které se v dané zpravodajské relaci objevily. Druhý sloupec znázorňuje celkový výskyt těchto lexikálních prostředků v analyzovaných dnech. V dalších dvou sloupcích je zaznamenán výskyt u moderátorů ve studiu (M) a redaktorů v terénu (R). V posledním sloupci pak je vypočítán průměrný výskyt na jednu zpravodajskou relaci.

Pod tabulkou následuje příklady, které daný jev nejlépe reprezentují. Takto postupně předložíme všech šest tabulek s analyzovanými komunikáty, a to pro každou stanici zvlášť.

Ve druhém oddíle praktické části porovnáváme celkový výskyt příznakových lexikálních jednotek mezi hlavní zpravodajskou relací České televize a hlavní zpravodajskou relací TV Barrandov. Zde již nerozlišujeme, zda se tyto lexikální prostředky objevily v promluvě moderátorů nebo redaktorů. Televize zde vystupuje jako celek a porovnáváme zde výskyt příznakových lexikálních prostředků mezi stanicí veřejnoprávní a komerční. Pod tabulkami jsou opět znázorněny příklady obou stanic.

Postup analýzy

Textové přepisy jednotlivých analyzovaných dní jsme analyzovali a následně jsme excerpovali lexikum, které je podle nás příznakové. U každého takového výrazu jsme si následně zaznamenali, zda jej použil moderátor ve studiu, či redaktor v terénu (se situací, kdy je v terénu i moderátor, jsme v analyzovaných příspěvcích nepracovali). Následně jsme tyto komunikáty spočítali a vypsali do tabulek. Pokud se v jedné televizní relaci objevil daný komunikát víckrát, zaznamenali jsme všechny jeho výskyty.

7.4.1. Výskyt jednotlivých lexikálních jednotek v Událostech

V tabulkách níže je zobrazen celkový výskyt jednotlivých lexikálních jednotek porušujících neutralitu. Předloženo bude postupně šest tabulek, které jsou rozděleny podle příznakových vrstev. V analýze budeme vycházet rozdělení lexika z teoretické části této práce, s výjimkou frazémů, které jsme zahrnuli do jedné kategorie.

7.4.1.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů

Výskyt lexikálních jednotek z nespisovných útvarů jazyka v deseti analyzovaných relacích v období od 1. 11. 2016 do 30. 11. 2016.

Tabulka č. 1: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Rozdíly územní				
Dialekty	0	0	0	0
Interdialekty	0	0	0	0
Rozdíly sociální				
Slang	2	0	2	0,2
Profesní mluva	0	0	0	0
Argot	0	0	0	0

Příklady slangu v promluvách redaktorů:

*O tom, zda se zdaněním miliardových zisků korporací stane volebním **tahákem** sociální demokracie, strana teprve rozhodne.* (Události, 20. 11. 2016)

*Trump zatím od ostatních zvolených kandidátů nepořádá **tiskovky**, ani nepředstavuje kandidáty.* (Události, 21. 11. 2016)

Výraz **tahák** SSJČ¹³⁵ definuje jako slangové, ve smyslu *bod jednání, nějaká akce, která má upoutat zájem.*

Tiskovku SSJČ pro označení tiskové konference řadí do novinářského slangu.

¹³⁵ <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

7.4.1.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti

Tabulka č. 2: Lexikální jednotky podle časové platnosti (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Slova zastaralá	1	1	0	0,1
Slova nová	4	2	2	0,4

Jako slovo zastaralé jsme vyhodnotili výraz *medikament* v následujícím příkladu:

Praktičtí lékaři chtějí více kompetencí, aby mohli předepisovat víc medikamentů. (Události, 20. 11. 2016)

Jako slova nová jsme vyhodnotili slovní spojení: *sick days, upgradovat, byznys, hackerství.*

7.4.1.3. Lexikální jednotky expresivní

Výskyt třech druhů expresivity v hlavní zpravodajské relaci České televize tak, jak ji definuje Jaroslav Zima¹³⁶

Tabulka č. 3: Lexikální jednotky expresivní (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Inherentně expresivní	5	0	5	0,5
Adherentně expresivní	77	8	69	7,7
Kontextově expresivní	5	1	4	0,5

Příklady inherentní expresivity u redaktorů:

¹³⁶ ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, 139 s.

*Často podpořená **sklenkou** alkoholu. (Události, 18. 11. 2016)*

*Jistý francouzsko-libanonský podnikatel tvrdí, že Sarkozymu osobně předal jeden **kufřík** s libyjskými penězi a další dva řediteli jeho kabinetu. (Události 20. 11. 2016)*

Příklady adherentní expresivity moderátora:

*Kabinet **těží** z rostoucí ekonomiky, nízké nezaměstnanosti a vyššího výběru daní. (Události, 1. 11. 2016)*

*... když se podíváme na to, jak zvolený prezident Trump **otáčí** v některých klíčových předvolebních slibech ... (Události, 23. 11. 2016)*

Příklady adherentní expresivity v pomluvách redaktorů:

*Demokratická kandidátka tvrdí, že se nezávadnost jejího počínání prokáže a poukazuje na **otazníky** kolem svého soupeře. (Události, 1. 11. 2016)*

*Clintonová znovu **útočí** na Trumpa a jeho vztah k opačnému pohlaví. (Události, 2. 11. 2015)*

*Mezi Varšavou a Paříží to **skřípe**. (Události, 5. 11. 2016)*

*Kandidáti jim dávají hlas a **palivo**. (Události, 7. 11. 2016)*

*V roce 2007 bojoval proti povstalcům v Afghánistánu, spolu s britskými vojáky tu jednotka speciálních operací vojenské policie **čistila údolí řeky ... od talibanských bojovníků**. (Události, 13. 11. 2016)*

*Brzo se stmívá, chaty jsou opuštěné, to je **ráj** pro zloděje. (Události, 20. 11. 2016)*

*Někteří republikánští představitelé **šli ve svých vyjádřeních** trochu dál. (Události, 26. 11. 2016)*

Kontextová expresivita se vyskytovala výjimečně:

*Zároveň ale bude toto téma **rozehrávat** i na zítřejším jednání vlády. (Události, 1. 11. 2016)*

*Nakonec politická partie o to, kdo měl pravdu, skončila **remízou**. (Události, 2. 11. 2016)*

*Přesto že antimonopolní úřad řeší další dva podněty od firmy DSA. Ta si stěžovala na všechny **tendry**, které nevyhrála. (Události, 21. 11. 2016)*

7.4.1.4. Obrazná pojmenování

Tabulka č. 4: Obrazná pojmenování (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Metafora	6	1	5	0,6
Personifikace	9	3	6	0,9
Metonymie	53	28	25	5,3

Příklad metafory u redaktora:

*To vše hnalo z Ostrova svobody celé **vlny migrantů**.* (Události, 26. 11. 2016)

V jednom případě jsme zaznamenali výskyt metafory v promluvě moderátorky ve studiu:

*Prezident Putin zopakoval, že Moskva musí reagovat na **americký deštník** na východě Evropy.* (Události, 21. 11. 2016)

Příklady personifikace u moderátorů:

*Nepoznaný, nový **dokument** o zpěváku Richardu Müllerovi **vstoupil do slovenských kin**.* (Události, 18. 11. 2016)

*Číslo meziročně **poskočilo** zhruba o 5 %.* (Události, 21. 11. 2016)

Příklady personifikace u redaktorů:

*Nejen, že **se** v posledních týdnech **množily hlasy podpory** zevnitř její vlastní strany ...* (Události, 20. 11. 2016)

***Kniha** **vstoupila** na trh netradičně pojatou přednáškou.* (Události, 21. 11. 2016)

*Kubánská **revoluce vyhnala** do exilu statisíce lidí.* (Události, 26. 11. 2016)

Příklady metonymie vyskytující se jako forma instituce, která nahrazuje pojmenování jejích členů:

***Resort zahraničí** si na zítřek **pozval** čínskou velvyslankyni.* (Události, 2. 11. 2016)

*Je to už podruhé, kdy **FBI** vstoupila do finále kampaně.* (Události, 2. 11. 2016)

Vláda podpořila návrh, který upřednostňuje preventivní a ambulantní práci s rodinou. (23. 11. 2016)

Docházelo také k metonymickým případům, kdy se název města přenáší na skupinu lidí, kteří toto město nějak reprezentují:

Paříž si dál přeje, aby tyto děti a mladistvé nakonec přijala Británie. (Události, 2. 11. 2016)

Moskva reagovala slovy, že se jí interní evropská nařízení netýkají. (23. 11. 2016)

V promluvě moderátora došlo také k zajímavému jevu, kdy moderátor v jedné výpovědi užil záměnu jmen míst a vlády celkem desetkrát:

Polsko obvinilo Francii z tajné dohody s Ruskem ohledně vojenských plavidel Mistral. Paříž je Moskvě, po anexi Krymu, odmítla prodat a získal je Egypt, ten je ale podle Varšavy v uplynulých dnech předal Rusům za jeden dolar. Kreml to označil za nesmysl. (Události, 5. 11. 2016)

7.4.1.5. Frazémy

Tabulka č. 5. Frazémy (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Výskyt frazémů	75	10	65	7,5

Příklady výskytu frazémů u moderátorů:

Prezident Zeman měl návrh na jeho odvolání na stole týden. (Události, 7. 11. 2016)

Pro mnohé je ale ztělesněním nostalgie po zdánlivě idylických dobách před oběma světovými válkami. (Události, 20. 11. 2016)

Jedna z nejmenších a také nejchudších komunistických zemí překročila vlastní stín ... (Události, 26. 11. 2016)

Příklady výskytu frazémů u redaktorů:

*Z úkrytu posílal vzkazy, že byl ve firmě jen **bílým koněm**.* (Události, 2. 11. 2016)

*Případ francouzských vrtulníků **rozvířil prach** ve vztazích mezi Varšavou a Paříží více, než se asi čekalo.* (Události, 5. 11. 2016)

*Trump v rozhovoru pro CBS řekl, že mu Twitter pomohl vyhrát volby, ale že se jako prezident bude **držet zpátky**.* (Události, 13. 11. 2016)

*Celá věc **má** ovšem **háček**.* (Události, 20. 11. 2016)

*Přesto se nad bývalým prezidentem **vznáší trochu pochmurný mrak**.* (Události, 20. 11. 2016)

*Jedna z nejmenších a také nejchudších komunistických zemí **překročila vlastní stín** ...* (Události, 26. 11. 2016)

7.4.1.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev

Tabulka č. 6: Lexikální jednotky podle stylových vrstev (Události)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Stylová vrstva hovorová	28	8	20	2,8
Stylová vrstva knižní	23	7	16	2,3
Stylová vrstva odborná	16	3	13	1,6
Stylová vrstva umělecká	3	1	2	0,3
Stylová vrstva publicistická	30	14	16	3

Příklady hovorových výrazů u moderátorů:

***Naostro** se tedy první fáze rozběhne od prosince.* (Události, 1. 11. 2016)

*A jaké jsou, řekněme, výsledky ministrů, o jejichž výměně se nejvíce **spekuluje**.* (Události, 5. 11. 2016)

*Automobilový průmysl tak **táhne** českou ekonomiku.* (Události, 21. 11. 2016)

***Silničáři** budou příští rok dávat do pořádku hned 9 úseků, což je skoro polovina délky celé modernizace.* (Události, 21. 11. 2016)

*Dá se předpokládat, že se reformy na Kubě **rozjedou** ...* (Události, 26. 11. 2016)

Příklady hovorových výrazů u redaktorů:

*Dražební firma, které **šéfoval**, například prodávala nepotřebný majetek Lesů České republiky.* (Události, 2. 11. 2016)

*Plán počítá i s tím, že v komunikaci musí **přidat** ministryně práce a sociálních věcí, ta by ale nakonec na rezortu mohla zůstat.* (Události, 5. 11. 2016)

*Za mnou stojí vrtulník firmy DSA, která bude pro ústeckou **záchranku** létat jen do konce tohoto roku.* (Události 18. 11. 2016)

Novinka letošních vánočních trhů, kde se mají prodávat speciální zimní drinky. (Události, 18. 11. 2016)

*Podle **praktika** Davida Hataly má zdejší praxe svoje výhody.* (Události, 20. 11. 2016)

*Na východ **hledí** s porozuměním.* (Události, 26. 11. 2016)

Příklady knižní stylové vrstvy:

*Donald Trump, který tvrdě **brojí** proti nelegálním přistěhovalcům ...* (Události, 5. 11. 2016)

*V roce 2009 bylo v tavných **žalářích** přes 200 tisíc politických vězňů.* (Události, 26. 11. 2016)

*Nově by měly kromě příspěvku za dítě dostávat i peníze na **lůžko**.* (Události, 18. 11. 2016)

Výraz lůžko hodnocený podle SSJČ jako knižní se objevil v dané relaci dvakrát, jednou v promluvě moderátora a následně také v promluvě redaktorky:

Dostávat automaticky dvacet tisíc na každé lůžko. (Události, 18. 11. 2016)

Další příklady ze stylové vrstvy knižní objevující se u redaktorů:

*Milan Kreml, údajný **aktér** jednoho z největších podvodů na státní firmy posledních let.* (Události, 2. 11. 2016)

*Ještě před měsícem tudy procházeli pozvaní novináři, teď před mostem **zejí** dvě velké díry.* (Události, 5. 11. 2016)

*Tak dlouho rostl **velikán** u hájenky poblíž Pečky.* (Události, 20. 11. 2016)

Císař se honosil desítkami titulů, byl taky českým králem, i když se jím nikdy nenechal korunovat. (Události, 20. 11. 2016)

Termíny jsme zaznamenali celkem u 16 případů. Objevily se výrazy z jiných odvětví, např. insolvence (právo, obchod), sankce (právo), rezistence (lékařské), reinvestice (ekonomie) a další.

Zanedbatelný výskyt mělo lexikum ze stylové vrstvy umělecké. Poetismy se v analyzovaném vzorku prakticky nevyskytovaly. Výjimkou jsou výrazy *odchod* a *klidné spočinutí*, které jsme vyhodnotili jako eufemismy.

*Z českých politiků komentoval jeho **odchod** premiér Bohuslav Sobotka.* (Události, 26. 11. 2016)

*Soustrast ve španělštině vyjádřil pozůstalým papež František. S Fidelem Castrem se setkal loni. Teď se za jeho **klidné spočinutí** bude modlit.* (Události, 26. 11. 2016)

Z publicismů docházelo k hojnému výskytu verba *vytunelovat*:

*U soudu se hájil, že dražební firmu **vytunelovali** jeho předchůdci.* (Události, 2. 11. 2016)

*Podle předsedy jeho představenstva je to definitivní konec nadějí na navrácení majetku, který v devadesátých letech **vytuneloval** Viktor Kožený.* (Události, 7. 11. 2016)

Další příklady publicismů:

*O **post** mají zájem současní místopředsedové poslaneckého klubu ANO, Radka Maxová a Radek Vondráček.* (Události, 18. 11. 2016)

***Tripartita** se dohodla na zvýšení nemocenské.* (Události, 21. 11. 2016)

Shrnutí výskytu příznakových lexikálních jednotek v České televizi

V analyzovaném období jsme zaznamenali nulový výskyt lexikálních jednotek podle územních rozdílů. Co se týče rozdílů sociálních, zaznamenali jsme dva výskyty výrazů slangových, a to v promluvách redaktorů. Profesní mluvu ani argot jsme v komunikátech daného analyzovaného období v hlavní zpravodajské relaci České televize nezaznamenali.

Lexikální jednotky lišící se časovou platností se vyskytly celkem pětkrát. V jednom případě šlo o slovo zastaralé (archaismus), dále došlo k výskytu

neologismů, a to ve čtyřech případech – dvakrát v promluvě moderátora a dvakrát v promluvě redaktorů.

Expresivní lexikální jednotky se celkem vyskytly v 87 případech. Největší podíl na výskytu expresivity, měla expresivita adherentní, kterou jsme zaznamenali v 77 případech, kdy značnou část tvořily promluvy redaktorů (69 výskytů adherentní expresivity u redaktorů. 8 výskytů u moderátorů). Slova inherentně expresivní se objevila pouze v promluvě redaktorů. Výskyt těchto lexikálních jednotek jsme u moderátorů České televize nezaznamenali ani v jednom případě. Expresivita kontextová se vyskytla pouze v pěti případech. Z toho jsme zaznamenali jeden výskyt u moderátora.

Obrazná pojmenování se objevila v 67 případech. V analyzovaném vzorku jsme zaznamenali vysoký výskyt metonymie, celkem 53 výskytů. Prakticky ve stejném poměru jsme ji analyzovali v promluvách moderátorů (celkem 28krát) a v promluvách redaktorů (celkem 25krát). Často se metonymie vyskytovala ve formě instituce, které nahrazuje pojmenování jejích členů, a také jsme zaznamenali výskyty metonymie, kdy se název města přenášel na skupinu lidí, kteří toto město reprezentují. Metafora se v analyzovaném období objevila v pěti případech u redaktorů a v jednom případě v promluvě moderátorky. Personifikaci jsme zaznamenali celkem v devíti případech, z toho 6 výskytů u redaktorů.

V analyzovaném vzorku se objevilo značné množství frazémů. Celkem jsme jich napočítali 75. Převažující výskyt byl u redaktorů, celkem 65krát.

Lexikální jednotky z různých stylových vrstev měly v analyzovaném vzorku široké zastoupení. Co s týče výrazů hovorových, ty jsme zaznamenali ve 28 případech, z toho 8 výskytů u moderátorů a 20 u redaktorů.

Ze stylové vrstvy knižní jsme zaznamenali celkem 23 výskytů, kdy byl dvakrát větší výskyt v promluvách redaktorů než moderátorů. Přesto se u moderátorů lexikum hodnocené podle SSJČ jako knižní objevilo v analyzovaném vzorku celkem v sedmi případech.

Termíny se objevily celkem u 16 případů. Často docházelo k výskytu výrazům z jiných odvětví, např. z práva, ekonomie, lékařství aj. Téměř zanedbatelný výskyt mělo lexikum ze stylové vrstvy umělecké.

Poetismy se v analyzovaném vzorku prakticky nevyskytovaly, výjimkou byly dva eufemismy, které se ve vzorku objevily.

Publicismy jsme zaznamenali celkem ve 30 případech, z toho 16 výskytů u moderátorů a 14 u redaktorů.

7.4.2. Výskyt jednotlivých lexikálních jednotek v Našich zprávách

7.4.2.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů

Tabulka č. 7: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Rozdíly územní				
Dialekty	1	1	0	0,1
Interdialekty	0	0	0	0
Rozdíly sociální				
Slang	1	0	1	0,1
Profesní mluva	0	0	0	0
Argot	0	0	0	0

Příklad dialektu:

*Někteří jeho pacienti tak možná užívali **dryáky**, které vůbec nepotřebovali.*

(Naše zprávy, 7. 11. 2016)

Příklad slangového výrazu:

*Jet potom **stopem** přes Turecko, kde v současné době je výjimečný stav ...* (Naše zprávy, 20. 11. 2016)

7.4.2.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti

Tabulka č. 8: Lexikální jednotky podle časové platnosti (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Slova zastaralá	6	1	5	0,6
Slova nová	5	2	3	0,5

Příklad zastaralého výrazu v promluvě moderátora:

*V Česku se totiž rozmáhá, řekněme, nový **nešvar**.* (Naše zprávy, 21. 11. 2016)

Další výskyty slov zastaralých:

*V jejím příběhu najdeme **mravokárné** prvky, které mají vést děti k ohleduplnosti vůči okolí a přírodě.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

*Dopadení zlodějů stromů bývá složité, **lapkové** se totiž do lesa nejčastěji vydávají v noci.* (Naše zprávy, 21. 11. 2016)

Z neologismů se zde vyskytovaly např. výrazy: *digitalizace* či *comeback*.

7.4.2.3. Lexikální jednotky expresivní

Tabulka č. 9: Lexikální jednotky expresivní (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Inherentně expresivní	72	20	52	7,2
Adherentně expresivní	73	21	52	7,3
Kontextově expresivní	1	0	1	0,1

Příklady inherentní expresivity u moderátorů:

*Opeřencům se z jejich **rybníčku** prostě moc nechce.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

*Tenhle **chlapík** prostě nastavil laťku v originálních zásnubách hodně vysoko.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

Příklady inherentní expresivity v promluvách redaktorů:

*A z pohledu zákazníka mnohdy špatné, protože **babička** na malém městě lék často v lékárně ani nesežene.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

*Momentálně se paní Pavlína stará asi o třicet **kočiček**.* (Naše zprávy, 13. 11. 2016)

*No a lesníkům tak začíná každoroční **šichta**.* (Naše zprávy, 21. 11. 2016)

Do výskytu inherentní expresivity jsme zařadili také zdvojnásobení vlastních jmen: *Izabelka, Vašík* atd.

Příklady výskytu inherentní expresivity v promluvách redaktorů:

*On i jeho přítelkyně stále věří, že se jejich auto i **bagřík** vrátí tam, kam patří, do poctivé práce.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

*Zlí jazykové se obávají, aby provoz postupem času neudělal z klidné **vísky** průmyslovou zónu.* (Naše zprávy, 13. 11. 2016)

*A nejen na **šmírování** manželky se dá dron použít.* (Naše zprávy, 18. 11. 2016)

*Smyslné vystoupení ve své době přispěla k **drbům** o **románku** mezi herečkou a prezidentem ...* (Naše zprávy, 18. 11. 2016)

Adherentní expresivita se vyskytovala podobně často, jako expresivita inherentní.

Příklady adherentní expresivity:

*Nastražených výbušnin je v Mosulu a jeho okolí mnohem víc. **Nachystané jsou** na klikách u dveří, **zakamuflované jsou** i v trávě.* (Naše zprávy, 1. 11. 2016)

*V červenci ve středních Čechách zase jiný **výtečník** několikrát boural.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

*Podle obžaloby to byl ale dobře promyšlený pojistný podvod, který zřejmě **explodoval** o něco dříve, než měl.* (Naše zprávy, 7. 11. 2016)

*Pokud s vysokým odstupným politiků z jakéhokoliv důvodu nesouhlasíte, Zdeněk Škromach má pro vás **neodolatelné** řešení.* (Naše zprávy, 23. 11. 2016)

Příklad kontextové expresivity:

*Jmenují se Yume, Hana a Nana a jsou to lachtani hřívnatí. Sice mají místo rukou ploutve, ale to jim vůbec nevadí. **Muzicírování** si náležitě užívají.* (Naše zprávy, 26. 11. 2016)

7.4.2.4. Obrazná pojmenování

Tabulka č. 10. Obrazná pojmenování (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Metafora	3	1	2	0,3
Personifikace	10	2	8	1
Metonymie	7	2	5	0,7

Příklad metafory:

Dostala nový kabát a už je lidem pro smích. (Naše zprávy, 21. 11. 2016)

Příklady personifikace:

*Tak tohle **Facebook přehnal.*** (Naše zprávy, 20. 11. 2016)

***Strom** z královehradecké Pecky **se o umístění** na Staroměstském náměstí **ucházel** řadu let.* (Naše zprávy, 26. 11. 2016)

Metonymie užitá v hlavní zpravodajské relaci TV Barrandov:

***Zlatá slavice** Lucie Bílá je nemocná.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

7.4.2.5. Frazémy

Tabulka č. 11: Frazémy (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Výskyt frazémů	66	17	49	6,6

Příklady frazémů užitých moderátory ve studiu:

*Tenhle chlapík prostě **nastavil laťku** v originálních zásnubách pořádně **vysoko.*** (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

*Většina lidí ale nemá na to, aby se ze dne na den mohla z tolika **peněz vydat.*** (Naše zprávy, 18. 11. 2016)

*Dostala nový kabát a už je lidem **pro smích**.* (Naše zprávy, 21. 11. 2016)

*S originálním nápadem přišel akční kněz, který je teď **v jednom kole**.* (Naše zprávy, 23. 11. 2016)

Některé příklady frazémů, které se objevily v promluvách redaktorů v terénu:

*Matce **zbyl** prázdný účet, dluhy po dceři a **oči pro pláč**.* (Naše zprávy, 1. 11. 2016)

*A právě taková snaha spolužáků i učitelek **přináší** své ovoce.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

*Má to ale drobný **háček**.* (Naše zprávy, 20. 11. 2016)

*Vyšetřování je na začátku, **své si zřejmě budou muset říci** stavební experti.* (Naše zprávy, 23. 11. 2016)

*Pro svého vnuka by se **vydal z peněz**.* (Naše zprávy, 26. 11. 2016)

7.4.2.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev

Tabulka č. 12: Lexikální jednotky podle stylových vrstev (Naše zprávy)

	Výskyt celkem	M	R	Průměrný výskyt
Stylová vrstva hovorová	35	11	24	3,5
Stylová vrstva knižní	12	3	9	1,2
Stylová vrstva odborná	4	1	3	0,4
Stylová vrstva umělecká	0	0	0	0
Stylová vrstva publicistická	8	3	5	0,8

Příklady hovorové stylové vrstvy u moderátorů:

*Úplně **namol** smetl značky na dálnici, pak zastavil, vylezl z auta, lehl si na silnici a usnul.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

*A teď se v něm možná **kouká** na naše vysílání.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

*Do kanystrů načepoval hořlavinu a **nakráčel** do jedné banky plné lidí v australském Melbourne.* (Naše zprávy, 18. 11. 2016)

Příklady hovorové vrstvy u redaktorů:

Kluci mají v plánu celou trasu urazit za čtyři týdny. (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

Stopa vedla právě k praktickému lékaři z Broumova, který předepisoval hromady Tramalu. (Naše zprávy, 7. 11. 2016)

*Podle Turků se dvojice **paktovala** s teroristy a měli jim dokonce dodávat zbraně.* (Naše zprávy, 20. 11. 2016)

*Pod koly **osobáků** zemřel přímo před základní školu v roce 2003 i chlapec z Příbrami.* (Naše zprávy, 23. 11. 2016)

Příklady knižních výrazů u moderátorů:

***Opeřencům** se z jejich rybníčku prostě moc nechce.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

***Deptal** ji až tak moc, že se rozhodla od svého partnera nadobro odejít.* (Naše zprávy, 20. 11. 2016)

Výskyt knižního lexika u redaktorů:

*Stačila matčina zmínka o tom, že za smrtí může stát očkování a strhla se lavina těch, kteří proti němu **brojí**.* (Naše zprávy, 5. 11. 2016)

*Lidi se proto snaží všemožně ulevit od stresu nejen sobě, ale i svým zvířecím **souputníkům**.* (Naše zprávy, 7. 11. 2016)

***Zlí jazykové** se obávají, aby provoz postupem času neudělal z klidné vísky průmyslovou zónu.* (Naše zprávy, 13. 11. 2016)

*Více či méně příjemný **ortel** si každý vyslechne do dvou dnů.* (Naše zprávy, 18. 11. 2016)

Příklad odborného výrazu:

*Tamní ošetřovatelé plnili náročný úkol, přesouvali pelikány do jejich **zimoviště**.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

Příklady některých publicismů, které se v daných zpravodajských relacích objevily:

*Přiznání dnes jednatřicetiletého umělce není žádný **marketingový tah**.* (Naše zprávy, 2. 11. 2016)

Shrnutí výskytu příznakových lexikálních jednotek v TV Barrandov

Lexikální jednotky z nespisovných útvarů jsme v analyzovaných zpravodajských relacích TV Barrandov zaznamenali pouze výjimečně. Došlo k výskytu jednoho výrazu nářečního, překvapivě v promluvě moderátora a jednoho výrazu slangového v promluvě redaktora. Výskyt interdialektů jsme nezaznamenali. Dále jsme nezaznamenali žádný výskyt profesní mluvy či argotu.

Zastaralých slov jsme v celkovém analyzovaném vzorku objevili v šesti případech. Pouze jednou došlo k výskytu archaismu v promluvě moderátora ve studiu. Pokud jde o neologismy, zaznamenali jsme tři výskyty u redaktorů a dva u moderátorů.

Jak jsme předpokládali, velké zastoupení příznakových lexikálních prostředků měla lexikální expresivita, celkem 146 výskytů. Ta inherentní se objevila celkem v 72 případech. Moderátoři ve studiu tento druh expresivity použili celkem dvacetkrát. V 52 případech šlo o inherentní expresivitu v promluvě redaktorů. Ze slov inherentně expresivních se nejvíce objevovala substantivní deminutiva.

Adherentní expresivitu jsme zaznamenali v 73 případech. Z toho 52 případů adherentní expresivity se objevilo u redaktorů a 20 v promluvách moderátorů.

Obrazných pojmenování jsme ve svém výzkumu objevili celkem 20. Největší zastoupení měla personifikace, u které jsme zaznamenali 10 výskytů (z toho 8 výskytů u redaktorů a 2 u moderátorů). Metafora samotná se objevila pouze ve třech případech. Metonymických výskytů jsme zaznamenali celkem 7, a to 5 v promluvách redaktorů a 2 v promluvách moderátorů.

Značný výskyt jsme zaznamenali u frazémů. Z celkového počtu 66 výskytů se jich 17 objevilo v promluvách moderátorů ve studiu a 49 u redaktorů.

Celkem 35 výskytů jsme zaznamenali u lexika ze stylové vrstvy hovorové. Více bylo toto lexikum patrné u promluv redaktorů, a to celkem ve 24 případech. Knižních výrazů jsme v deseti hlavních zpravodajských relacích TV Barrandov napočítali 12, z toho 9 výskytů u redaktorů a 3 u moderátorů. Ve 4 případech se v analyzovaném vzorku objevilo lexikum z odborné vrstvy. Lexikum z umělecké stylové vrstvy se v našem výzkumném vzorku neobjevilo. Publicismy jsme zaznamenali pouze v osmi případech.

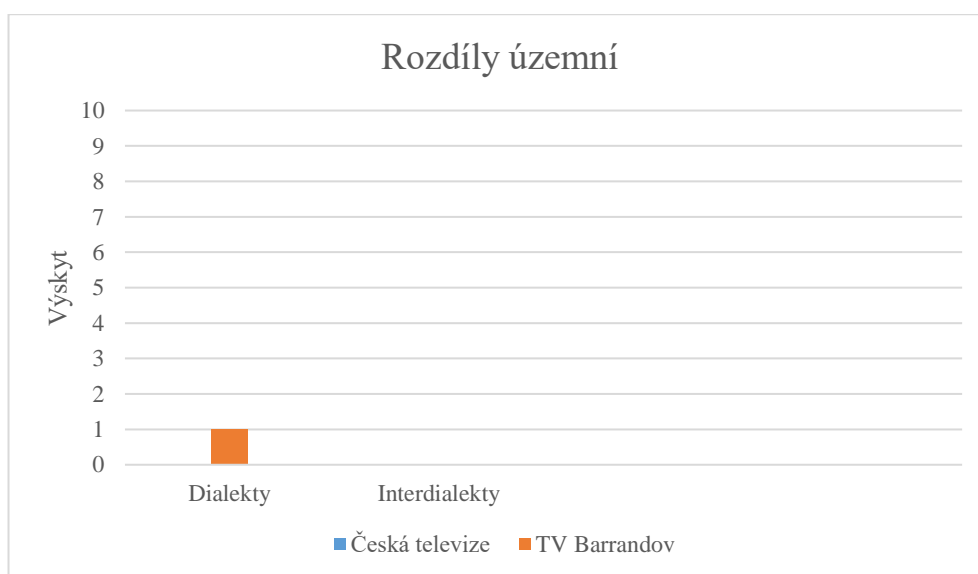
7.5. Porovnání výskytu příznakových lexikálních prostředků mezi Českou televizí a TV Barrandov

7.5.1. Lexikální jednotky z nespisovných útvarů

Tabulka č. 13: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů

	TV Barrandov	Česká televize
Rozdíly územní		
Dialekty	1	0
Interdialekty	0	0
Rozdíly sociální		
Slang	1	2
Profesní mluva	0	0
Argot	0	0

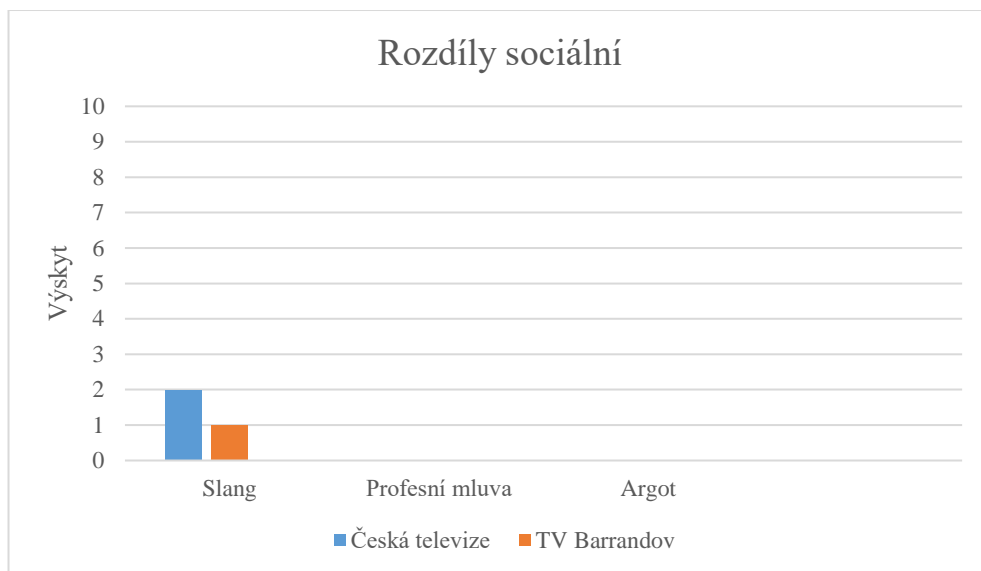
Graf č. 1: Rozdíly územní

V analyzovaném vzorku nedošlo téměř vůbec k výskytu lexika z nespisovných útvarů jazyka. Tento výskyt jsme nezaznamenali ani u televize veřejnoprávní ani u televize komerční. Pouze jednou jsme objevili výskyt slova, které Internetová

jazyková příručka hodnotí jako nářeční. Tento výraz jsme analyzovali v promluvě moderátora na TV Barrandov.

Graf č. 2: Rozdíly sociální

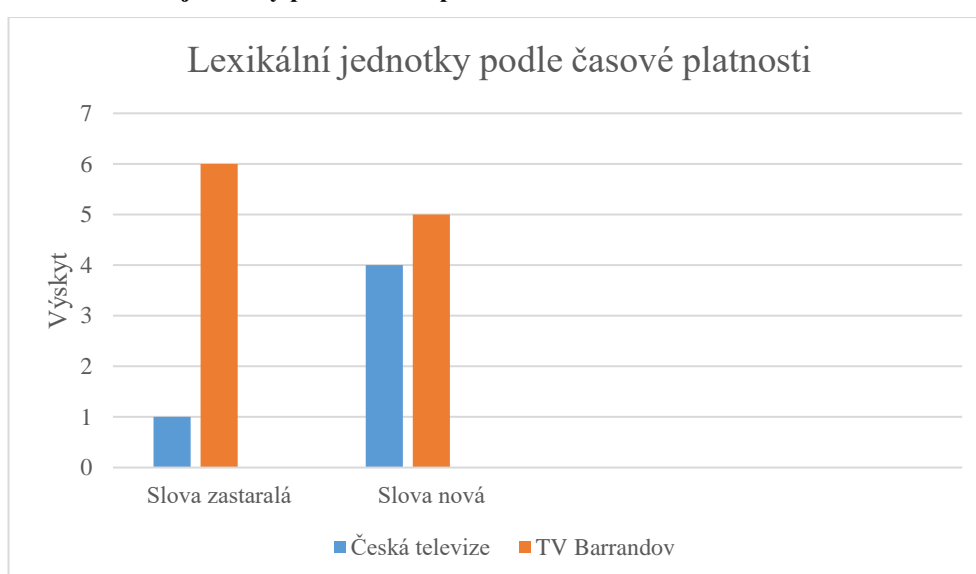
Slang jsme v daném analyzovaném období zaznamenali dvakrát v České televizi a jednou v TV Barrandov. Další komunikáty z nespisovných útvarů jazyka rozdělené podle sociálních rozdílů jsme v daném výzkumném vzorku nezaznamenali ani u jedné televizní stanice.

7.5.2. Lexikální jednotky podle časové platnosti

Tabulka č. 14: Lexikální jednotky podle časové platnosti

	TV Barrandov	Česká televize
Slova zastaralá	6	1
Slova nová	5	4

Graf č. 3: Lexikální jednotky podle časové platnosti

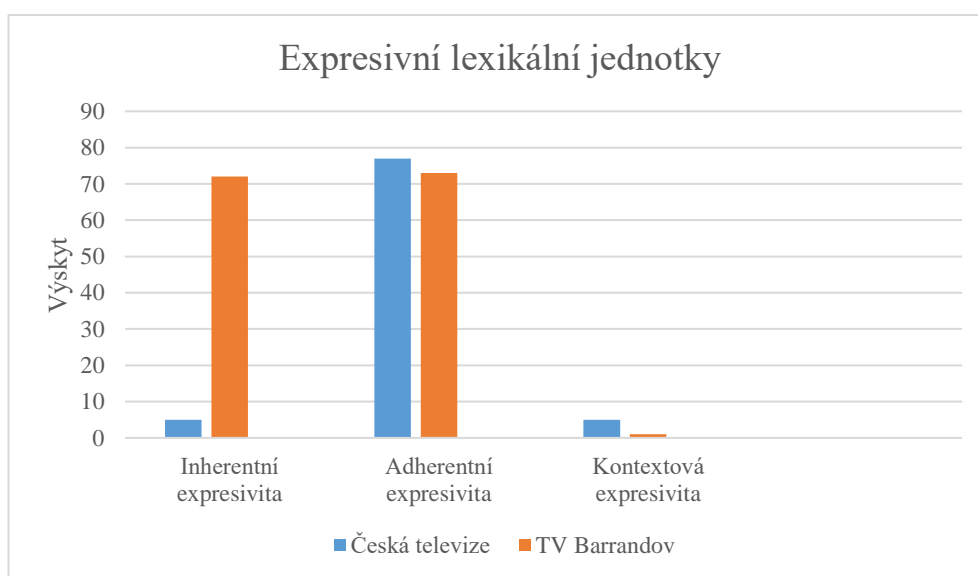
Lexikální jednotek podle časové platnosti jsme ve vzorku zaznamenali spíše sporadicky. Slova zastaralá měla větší výskyt na TV Barrandov, ale jelikož je výskyt těchto komunikátů číselně velmi nízký, nemůžeme z toho vyvozovat jednoznačné závěry, a to větší výskyt slov zastaralých na TV Barrandov. Neologismy jsme v několika případech zaznamenali, ale podobně jako u slov zastaralých je jejich výskyt nízký a nelze z něj vyvozovat závěry.

7.5.3. Lexikální jednotky expresivní

Tabulka č. 15: Lexikální jednotky expresivní

	TV Barrandov	Česká televize
Inherentně expresivní	72	5
Adherentně expresivní	73	77
Kontextově expresivní	1	5

Graf č. 4: Expresivní lexikální jednotky

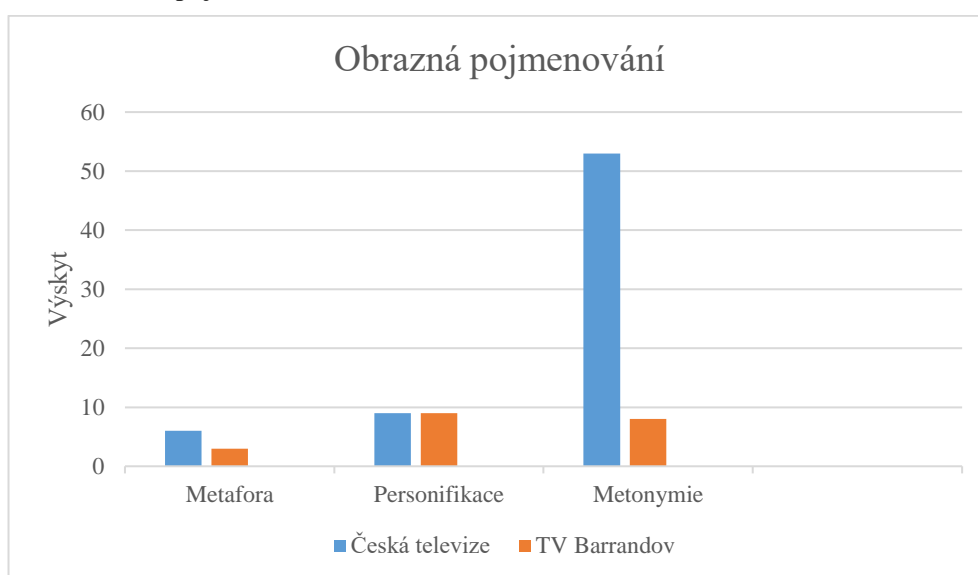
Nejčastěji vyskytovanými příznakovým komunikáty byly lexikální jednotky expresivní. Co se týče expresivity inherentní, tak měla několikanásobně větší výskyt na komerční stanici (TV Barrandov). Inherentní expresivita se zde objevila celkem ve 72 případech, kdežto na České televizi jsme zaznamenali pouze pět výskytů jednotek inherentně expresivních. Adherentně expresivní výrazy se objevovaly téměř stejně často v Událostech i v Našich zprávách. Kontextová expresivita se objevila pouze jednou u stanice komerční a pětkrát u stanice veřejnoprávní.

7.5.4. Obrazná pojmenování

Tabulka č. 16: Obrazná pojmenování

	TV Barrandov	Česká televize
Metafora	3	6
Personifikace	9	9
Metonymie	8	53

Graf č. 5: Obrazná pojmenování

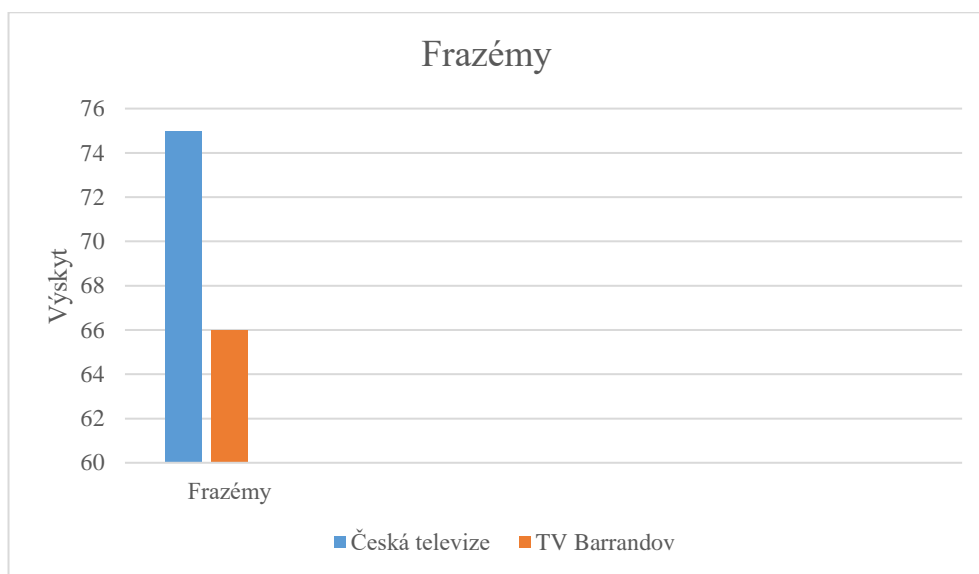
Z obrazných pojmenování byl největší výskyt metonymie v České televizi. Zde jsme dohromady objevili 53 metonymických výskytů. Nejčastějším případem byl výskyt metonymie, kdy pojmenování instituce nahrazuje pojmenování jejích členů, a také, kdy docházelo k záměně jmen míst a vlády. V Našich zprávách jsme metonymii analyzovali celkem v osmi případech. O jeden výskyt více jsme zaznamenali v případě personifikace, a to u obou stanic. Metaforu jsme objevili šestkrát v České televizi a třikrát v TV Barrandov.

7.5.5. Frazémy

Tabulka č. 17: Frazémy

	TV Barrandov	Česká televize
Výskyt frazémů	66	75

Graf č. 6. Frazémy

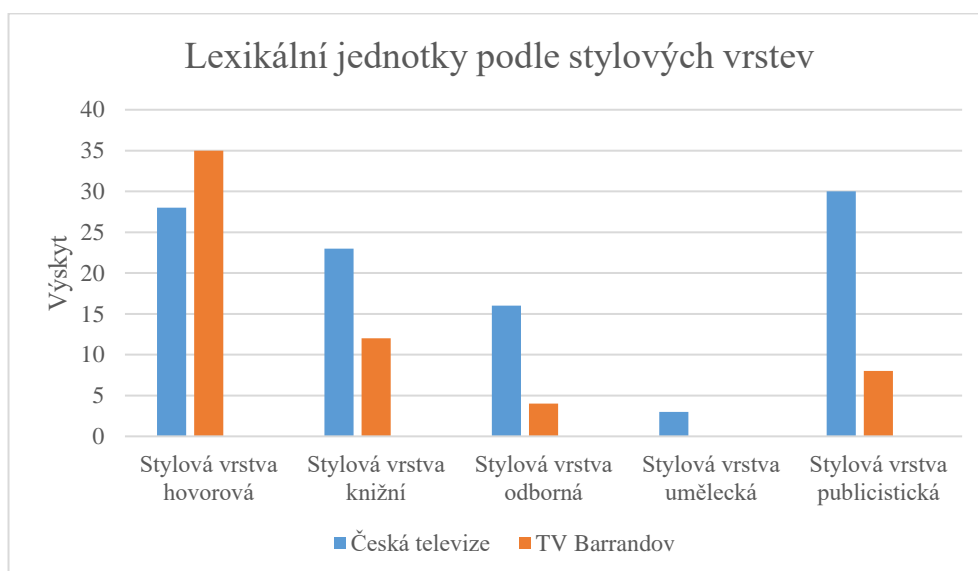
V analyzovaném vzorku docházelo k častému výskytu frazémů. Ty se objevily jak na stanici veřejnoprávní, tak na stanici komerční. Více frazeologických komunikátů jsme zaznamenali v Událostech, a to celkem 75. V Našich zprávách jsme objevili 66 komunikátů frazeologické povahy. Velký výskyt frazémů lze připisovat ozvláštnění mluveného projevu, a to jak u televize komerční, tak u televize veřejnoprávní.

7.5.6. Lexikální jednotky podle stylových vrstev

Tabulka č. 18: Lexikální jednotky podle stylových vrstev

	TV Barrandov	Česká televize
Stylová vrstva hovorová	35	28
Stylová vrstva knižní	12	23
Stylová vrstva odborná	4	16
Stylová vrstva umělecká	0	3
Stylová vrstva publicistická	8	30

Graf č. 7: Lexikální jednotky podle stylových vrstev

Jak se dalo předpokládat, měly komunikáty z hovorové stylové vrstvy větší zastoupení u televizní stanice komerční, celkem 35 výskytů. Toto lexikum se objevilo také v promluvách moderátorů a redaktorů na stanici veřejnoprávní, zde celkem 28 výskytů. Lexikum ze stylové vrstvy knižní se objevovalo více v Událostech, a to konkrétně 23krát, v Našich zprávách pouze 12krát. Termíny z odborného stylu se rovněž vyskytovaly častěji v České televizi. Podobně je to u publicismů, které se vyskytly v Událostech celkem 30krát a v Našich zprávách jen 8krát.

8. Závěr

Cílem naší magisterské diplomové práce byla analýza příznakových jazykových prostředků, které mají potenciál více či méně ovlivnit neutralitu v televizním zpravodajství České televize a TV Barrandov. Pro dosažení tohoto cíle bylo nutno nastínit teoretická východiska, ze kterých jsme pak následně vycházeli.

Jako zdroj excerpce jsme si určili rovinu lexikální a rovinu zpravodajskou. V lexikální rovině byly předloženy lexikální prostředky, jež jsou hodnoceny jako příznakové a které nám v druhé části pomohly s analýzou námi vybraných zpravodajských relací. Televizní zpravodajství a zpravodajství obecně jsme definovali v druhé kapitole praktické části.

Poté následoval samotný výzkum, kde byl nejdříve předložen výzkumný vzorek, se kterým jsme dále pracovali. K samotnému výzkumu jsme vybrali hlavní zpravodajské relace veřejnoprávní České televize a komerční TV Barrandov v období od 1. 11. 2016 do 30. 11. 2016. Analyzovali jsme deset náhodně vybraných relací z obou televizních stanic. V analyzovaném vzorku jsme se soustředili pouze na promluvy moderátorů a redaktorů v hlavní zpravodajské relaci. Ještě před samotným výzkumem jsme si stanovili otázky, na které nám měl náš výzkum odpovědět, a následně vyvrátit či potvrdit vytyčené hypotézy.

Jednou z hypotéz byl předpoklad, že se příznakové lexikální prostředky budou častěji vyskytovat na komerční televizní stanici. U některých jednotek jsme skutečně zaznamenali znatelně větší výskyt na TV Barrandov. Zvláště to platí o lexikálních jednotkách, které jsou patrné na první pohled. Tyto jednotky byly zastoupeny především expresivitou, a to expresivitou inherentní. Naopak expresivitu adherentní, která na první pohled patrná není, jsme objevili téměř v totožném počtu v televizi komerční i v televizi veřejnoprávní. Znatelně vyšší výskyt komunikátů jsme u TV Barrandov zaznamenali ve stylové vrstvě hovorové, která je více či méně na první pohled rovněž nápadná. Ve vyšším počtu zpravodajských vstupů jsme rovněž zaznamenali výskyt slov zastaralých. Relativně stejný výskyt jsme zaznamenali u neologismů, dále již zmíněné adherentní expresivity či personifikace. V České televizi jsme naopak razantní nárůst zaznamenali u metonymie, která se vyskytovala skoro sedmkrát častěji než u TV Barrandov. Vyšší výskyt jsme zaznamenali u frazémů, které jsme analyzovali častěji rovněž u veřejnoprávní stanice. Co se týče lexika podle

stylových vrstev, měla Česká televize větší podíl výskytu u všech kategorií kromě stylové vrstvy hovorové, jak již bylo psáno výše.

U dalších kategorií příznakového lexika jsme zaznamenali buď nulový, nebo téměř zanedbatelný výskyt v námi analyzovaném vzorku.

Obecně jsme zaznamenali větší podíl lexika s potenciálem porušit neutralitu v televizním zpravodajství u televizní stanice komerční. Použití inherentní expresivity či hovorových výrazů může způsobit jistou míru ovlivnění, v některých případech persvazi. Případ častých deminutiv vede zcela jistě k určité neobjektivitě ve vyjadřování moderátorů i redaktorů. V některých případech jsme zaznamenali inklinaci k infotainmentu, a to zvláště v posledním příspěvku zpravodajské relace s názvem *Rada za všechny prachy*, kterou jsme však (jak již bylo zmíněno výše) neanalyzovali z důvodů vykazování značně publicistického stylu.

Lexikum s potenciálem porušit neutralitu ve zpravodajství jsme zaznamenali i ve zpravodajských relacích České televize. Zde již není persvazivní funkce a celkově potenciální ovlivnění tak značné jako u televize komerční. Nicméně i zde jsme se setkali s řadou případů, ve kterých je tento potenciál více či méně skryt, velice často ve formě metonymie.

Jednou z hypotéz byla absence či zanedbatelný výskyt lexikálních jednotek z nespisovných útvarů jazyka. Tuto hypotézu, která se nám naším výzkumem potvrdila, připisujeme všeobecné nesrozumitelnosti lexika z těchto jazykových útvarů. Platí to zvláště v případě slangů, profesní mluvy či argotu. Tyto výrazy jsou srozumitelné pouze pro určitou skupinu lidí, takže běžnému divákovi zůstává většinou jejich význam skryt, a proto by nebylo zcela relevantní použít takové výrazy ve zpravodajství, které je přístupné všem. Ve vzorku jsme analyzovali pouze jeden dialekt, a to v promluvě moderátora na TV Barrandov. Z rozdílů sociálních jsme objevili tři výskyty slangu (jednou na TV Barrandov a dvakrát v České televizi).

Další z předkládaných hypotéz předpokládala rozdíl mezi počtem příznakového lexika v promluvách moderátorů a v promluvách redaktorů. Ve veřejnoprávní České televizi jsme obecně zaznamenali vyšší výskyt příznakových lexikálních prostředků u redaktorů v terénu, a to skoro u všech těchto prostředků s výjimkou metonymie, která se častěji objevila u moderátorů. Podobné výsledky jsme zaznamenali u televizní stanice komerční, kdy se výskyt příznakového lexika objevil ve všech případech ve větším množství u redaktorů. Tyto výsledky lze připisovat z velké části tomu, že redaktoři v terénu mají většinou velmi krátkou dobu na tvorbu

redaktorského příspěvku a zcela jistě nekonzultují vybrané lexikum se specialisty či nenahlízejí do jazykových příruček. Moderátoři ve studiu mají text zprávy připravený dopředu (většinou samotným redaktorem či editorem) a dochází zde k několikanásobné kontrole moderátorského příspěvku a vybraného lexika.

V Událostech České televize jsme registrovali nejvíce výskytů lexikálních prostředků u adherentní expresivity (celkem 77 výskytů), dále výskyt frazémů (celkem 75 výskytů) a metonymie (celkem 53 výskytů). V Našich zprávách TV Barrandov jsme zaznamenali nejhojnější výskyt rovněž u adherentní expresivity (celkem 73 výskytů), následovala slova inherentně expresivní (72 výskytů) a frazémy (66 výskytů).

Věříme, že naše diplomová práce je alespoň drobnou studií k poznání zpravodajského jazykového diskurzu a excerpovaný materiál může posloužit k dalším výzkumům, jako je analýza zpravodajských vstupů rozdělená podle zpravodajských témat, analýza sportovní žurnalistiky v porovnání s hlavní zpravodajskou relací či výskyt příznakového lexika s přihlédnutím k genderu moderátorů a redaktorů.

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Bc. Wendy Zimmerová
Název fakulty:	Filozofická fakulta univerzity Palackého v Olomouci
Název katedry:	Katedra bohemistiky
Název diplomové práce:	Lexikální prostředky porušující neutralitu v televizním zpravodajství
Název diplomové práce v angličtině:	Lexical Means which Violate Neutrality of Television News
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.
Počet znaků:	132 296
Počet titulů:	28 (+ 3 internetové zdroje)
Klíčová slova:	Lingvistika, lexikum, žurnalistika, zpravodajství, televizní zpravodajství, jazyk zpravodajství,

Anotace diplomové práce:

Magisterská diplomová práce se zabývá využitím příznakových lexikálních prostředků s potenciálem porušit neutralitu v televizním zpravodajství. Konkrétně jsme analyzovali hlavní zpravodajské relace České televize (Události) a TV Barrandov (Naše zprávy). Vybrali jsme deset náhodných relací v listopadu 2016, vytvořili soubor excerpt a následně provedli analýzu lexika rozděleného podle příznakových vrstev. Při analýze jsme brali v potaz, zda se lexikum objevilo v promluvách moderátorů ve studiu nebo v promluvách redaktorů v terénu. Cíle magisterské diplomové práce je lexikální srovnání v rámci jedné televizní stanice i v rámci televizních stanic navzájem.

Summary

The aim of this master thesis is analyze language of television news. It means, find lexical means which violate neutrality of television news. This master thesis based on two sources: Česká televize (the main news session is called Události) and TV Barrandov (the main news session is called Naše zprávy).

The theoretical part of the work consisting of the lexical part and the news part. As a source of excerpts, we have determined the lexicon plane and the news plane. Lexical means were presented at the lexical level, which helped us with the analysis of selected news sessions in the second part. In general, we have defined television news in the second chapter of the practical part.

The practical part of our work include analysis of language resources in TV news. As a research sample, we chose the main news broadcasting session of public television called Česká televize and TV Barrandov, which is commercial TV. During November 2016 we randomly chose ten news session from each television station.

The analysis itself was carried in the form of examples, comments, and with charts. In analysis we compared lexical means between editors and news presentes in studio. We compare lexical means between two televisions too.

In general, we have seen a higher share of the lexicon with the potential to violate neutrality in television news at commercial TV station. We have also generally seen a higher occurence lexical means which violate neutrality in the editor's speech.

Seznam literatury

BARTOŠEK, Jaroslav. *Zpravodajství a publicistika: studijní texty pro distanční studium*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0236-X.

BARTOŠEK, Jaroslav. *Žurnalistika: úvod do studia*. Olomouc: Středisko distančního vzdělávání FF UP, 1997.

BEČKA, Josef Václav. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973.

BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986.

BOYD, Andrew. *Příručka pro novináře: zpravodajství v rozhlase a televizi*. Praha: Centrum nezávislé žurnalistiky, 1995.

ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-21-8.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické, sv. 20.

HARTLEY, John. *Understanding news*. London: Routledge, 1990. Studies in culture and communication. ISBN 0-415-03933-9.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: čebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

HRABÁK, Josef a Marie KRČMOVÁ. *Poetika*. Praha: Československý spisovatel, 1973.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988.

HUBÁČEK, Josef. *Učebnice stylistiky pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 2., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, c2006. ISBN 80-7345-098-4.

JANČÁKOVÁ, Jana, Oldřich ULIČNÝ a Miroslav KOMÁREK. *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 23. - 27. 8. 1993*. Praha: Univerzita Karlova, 1995. ISBN 80-85899-02-7.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3.

JÍLEK, Viktor a Božena BEDNAŘÍKOVÁ. *Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu v oblasti mediálního zpravodajství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4896-1.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106484-X.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0720-5.

MARTINCOVÁ, Olga. *Nová slova v češtině: slovník neologizmů*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0640-0.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-2979-4.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. ISBN 8085983761.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. 2., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9.

PRAVDOVÁ, Markéta a Ivana SVOBODOVÁ, ed. *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2327-8.

SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Přeložil Barbara KÖPPOVÁ. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073670968.

ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

Internetové zdroje:

Internetová jazyková příručka: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Kodex České televize: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>

Nový encyklopedický slovník češtiny: <https://www.czechency.org/>

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tabulka č. 1: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů (Události).....	59
Tabulka č. 2: Lexikální jednotky podle časové platnosti (Události).....	60
Tabulka č. 3: Lexikální jednotky expresivní (Události).....	60
Tabulka č. 4: Obrazná pojmenování (Události).....	62
Tabulka č. 5: Frazémy (Události).....	63
Tabulka č. 6: Lexikální jednotky podle stylových vrstev (Události).....	64
Tabulka č. 7: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů (Naše zprávy).....	68
Tabulka č. 8: Lexikální jednotky podle časové platnosti (Naše zprávy).....	68
Tabulka č. 9: Lexikální jednotky expresivní (Naše zprávy).....	69
Tabulka č. 10. Obrazná pojmenování (Naše zprávy).....	71
Tabulka č. 11: Frazémy (Naše zprávy).....	71
Tabulka č. 12: Lexikální jednotky podle stylových vrstev (Naše zprávy).....	72
Tabulka č. 13: Lexikální jednotky z nespisovných útvarů.....	75
Tabulka č. 14: Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	77
Tabulka č. 15: Lexikální jednotky expresivní.....	78
Tabulka č. 16: Obrazná pojmenování.....	79
Tabulka č. 17: Frazémy.....	80
Tabulka č. 18: Lexikální jednotky podle stylových vrstev.....	81

Grafy:

Graf č. 1: Rozdíly územní.....	75
Graf č. 2: Rozdíly sociální.....	76
Graf č. 3: Lexikální jednotky podle časové platnosti.....	77
Graf č. 4: Expresivní lexikální jednotky.....	78
Graf č. 5: Obrazná pojmenování.....	79
Graf č. 6. Frazémy.....	80
Graf č. 7: Lexikální jednotky podle stylových vrstev.....	81